

LEARNING by DOING

เรียนรู้จากฐานชุมชน

สำนักพัฒนานวัตกรรมการสร้างโอกาสการเรียนรู้ | กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)

VOL. 6 มกราคม 2568

เปิด 3 กลยุทธ์ใหม่ กสศ.

ส่งต่อโอกาสการศึกษาเรียนรู้สำหรับคนทุกช่วงวัย

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) เป็นองค์กรที่เกิดจากความมุ่งมั่นที่จะให้เด็กเยาวชน และประชาชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสทุกคน สามารถเข้าถึงการศึกษาหรือการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสนับตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวัยแรงงาน ให้ได้รับโอกาสทางการศึกษา

ปัจจุบัน กสศ. ดำเนินงานภายใต้แผนกลยุทธ์ กสศ. ปี 2568-2570 ภายใต้วิสัยทัศน์ “เด็ก เยาวชน และประชาชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาและการเรียนรู้ที่มีคุณภาพได้เต็มตามศักยภาพ” โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบที่ยั่งยืน (Catalyst for Sustainable System Change) ใน 3 ด้านคือ 1) เกิดหลักประกันการเข้าถึงโอกาสการศึกษาและการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพสำหรับเด็กเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส (G1) 2) เกิดต้นแบบการจัดการศึกษาการเรียนรู้ที่มีทางเลือกและยืดหยุ่นอย่างมีคุณภาพ (G2) และ 3) ทุกส่วนร่วมเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา (G3) ที่ครอบคลุมประชากรทุกช่วงวัยตั้งแต่ปฐมวัยไปจนถึงวัยแรงงาน โดยจัดกลุ่มความเชื่อมโยงของแผนงานกับผลลัพธ์สำคัญตามแผนกลยุทธ์ไว้ 5 แผนงาน

ที่ (1) สนับสนุนการศึกษาและการเรียนรู้

ให้เต็มตามศักยภาพ

แผนงานที่ (2) พัฒนาครู หน่วยจัดการเรียนรู้

และต้นแบบการจัดการศึกษา

และการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น

แผนงานที่ (3) เสริมสร้างความร่วมมือภาคีเครือข่าย

เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

แผนงานที่ (4) สื่อสารและพัฒนางานความรู้ วิจัย

และนวัตกรรมเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

แผนงานที่ (5) บริหารและพัฒนา กสศ. ให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

ทั้งนี้การขับเคลื่อนภารกิจของ กสศ. มุ่งเน้นการตอบสนองความท้าทายที่สำคัญในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา จากกรณีวิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้มสำคัญที่ทำให้เกิดช่องว่างและส่งผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่ประเทศไทยต้องเผชิญ เช่น การพัฒนาระบบการศึกษา การเรียนรู้ และการพัฒนาทักษะแรงงานเพื่อให้สามารถหลุดพ้นจากกับดักรายได้ปานกลาง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียนต่างเศรษฐกิจฐานะ โอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ของกลุ่มที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ช่องว่างของคุณภาพโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดเล็ก ปัญหาการหลุดออกนอกระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนทั้งในและนอกระบบการศึกษา ซึ่งเป็นโจทย์การปฏิรูปการศึกษาขนาดใหญ่และสำคัญของประเทศ

กสศ. จึงมุ่งเน้นกลยุทธ์การทำงานโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ผ่านการระดมทรัพยากรและความร่วมมือ เพื่อผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบที่สร้างความเสมอภาคทางการศึกษาอย่างยั่งยืน และการทำงานในรูปแบบห่วงโซ่มูลค่า (Policy Value Chain) และการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบที่เห็นผลลัพธ์ได้เร็วขึ้นและส่งต่อการบรรลุเป้าประสงค์โดยการดำเนินงานส่งเสริมโอกาสทางการเรียนรู้และพัฒนาทักษะประชากรวัยแรงงานนอกระบบ มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามเป้าประสงค์และเป็นไปตามแผนกลยุทธ์ กสศ. ที่สำคัญใน 2 เรื่อง คือ 1) เกิดต้นแบบการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ที่มีทางเลือกและยืดหยุ่นอย่างมีคุณภาพ และ 2) ทุกภาคส่วนร่วมเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา (All for Education)

บทกวนกลยุทธ์การส่งเสริมโอกาสทางการเรียนรู้ และพัฒนาทักษะประชากรวัยแรงงานนอกระบบ

นายพัฒนพงษ์ สุขะมัตน์ ผู้ช่วยผู้จัดการ กสศ.

กล่าวว่า ที่ผ่านมา กสศ. ทำงานช่วยเหลือเด็กและเยาวชนโดยตรง ไม่มีการทำงานกับครอบครัวของเด็ก ทำให้การแก้ปัญหาจบที่ตัวเด็กจึงไม่เกิดความยั่งยืน

ข้อค้นพบจากการทำงานตลอดเวลาที่ผ่านมาของ กสศ.

พบว่า การแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนเสี่ยงหลุด หรือหลุดออกจากระบบการศึกษา หรือการทำให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพได้นั้น โจทย์ที่โครงการฯ ต้องขบคิดต่อคือ หน่วยจัดการเรียนรู้จะออกแบบการเรียนรู้ให้กับกลุ่มระดับ “ครอบครัว” ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาสได้อย่างไร เพราะหากครอบครัวหรือผู้ปกครองมีอาชีพ มีรายได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีย่อมส่งต่อโอกาสในการศึกษาเรียนรู้ไปสู่บุตรหลาน การแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนก็จะเกิดความยั่งยืน

นอกจากการสร้างการเรียนรู้ให้กับครอบครัวแล้ว อีกประเด็นที่โครงการฯ ให้ความสำคัญคือ การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ผ่านหน่วยจัดการเรียนรู้ระดับตำบลที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด รวมถึงการร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ อาทิ ภาครัฐ เช่น กรมส่งเสริมการเรียนรู้ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมราชทัณฑ์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน โดยยกระดับให้เป็น “ตัวแบบการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น” เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบมากขึ้น ซึ่งหลายแห่งมีการนำไปขยายผลในหน่วยงานระดับพื้นที่

หากครอบครัวหรือผู้ปกครองมีอาชีพ มีรายได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีย่อมส่งต่อโอกาสในการศึกษาเรียนรู้ไปสู่บุตรหลาน การแก้ปัญหาเด็กและเยาวชน ก็จะเกิดความยั่งยืน

สาส์นจาก

ดร.กฤษณพงศ์ กีรติกร

ประธานอนุกรรมการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่
เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและพัฒนาเยาวชน
และแรงงานนอกระบบ กสศ.

การพัฒนาคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ให้กับประชากรวัยแรงงานของไทย โดยเฉพาะแรงงานนอกระบบ ทำได้ในหลายมิติผ่านการพัฒนาทักษะวิชาการ วิชาชีพ และวิชาชีพชีวิต ซึ่งก็คือ “การพัฒนาทุนมนุษย์” ที่เป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาประเทศให้ก้าวพ้นจากกับดักรายได้ปานกลาง ซึ่งกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) เชื่อว่าการพัฒนาทุนมนุษย์ด้วยการสร้างการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นรูปแบบต่าง ๆ อย่างสอดคล้องเหมาะสมและตอบโจทย์บริบทชีวิตคนทุกช่วงวัย รวมถึง “การส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้สำหรับประชากรวัยแรงงาน” เป็นการลงทุนที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศในอนาคต

ประเทศไทยมีแรงงานนอกระบบในสัดส่วนที่มากกว่าแรงงานในระบบที่ได้รับการดูแลจากรัฐ ขณะที่โลกปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงเรื่องอาชีพอย่างรวดเร็ว มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ออกอาชีพต่าง ๆ รวมถึงสถานประกอบการล้วนต้องการแรงงานที่มีทักษะใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น ดังนั้นสิ่งที่ชวนคิดทบทวนคือ ประชากรจำนวนไม่น้อยศึกษาเรียนรู้ตั้งแต่เด็กจนถึงช่วงอายุ 20 ต้น ๆ และเริ่มทำงานจนกระทั่งอายุ 60 ปี แต่ในช่วงอายุระหว่าง 20 - 60 ปีนั้นเราสอนคนให้ทำงานเป็น หาเงินได้ แต่เราอาจจะไม่ได้สร้างคนให้มีทักษะพร้อมที่จะเรียนรู้ ปรับตัวเพื่อรับมือกับสถานการณ์ใหม่ ๆ ของโลกที่จะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย อีกทั้งสิ่งที่น่าเป็นห่วงคือ เรายังไม่ได้เตรียมคนของเราให้มีศักยภาพและพร้อมสำหรับการดำรงชีวิตต่อไปอีก 20 ปีหลังเกษียณเลยด้วยซ้ำ ดังนั้นคนจำนวนไม่น้อยที่เข้าสู่วัยสูงอายุจึงเสี่ยงต่อการขาดรายได้ และหมดตัวในบั้นปลายชีวิต

ดังนั้น “การพัฒนาทุนมนุษย์” จึงต้องทำตั้งแต่ก่อนอายุ 50 ปี โดยไม่ละเลยความเข้าใจในเรื่องโครงสร้างประชากรในแต่ละพื้นที่ เนื่องจากในปัจจุบันพบว่า ประชากรกลุ่มที่มีกำลัง มีวิชาความรู้ และมีทักษะ มักไม่ค่อยอยู่ในชนบท สิ่งที่เกิดขึ้นคือ ประชากรในชนบทส่วนมากจะเป็นรุ่นปู่ย่าตายายและรุ่นหลาน ส่วนรุ่นพ่อแม่หรือวัยแรงงานมักเข้าไปทำงานทำในเมืองใหญ่ ขณะที่วัยสูงอายุในชนบทมักจะมีปัญหาด้านสุขภาพค่อนข้างมาก เนื่องจากไม่ได้รับการดูแลหรือวางแผนการดูแลสุขภาพตั้งแต่อายุน้อย ผู้สูงอายุส่วนมากจึงมีอาการป่วยติดเตียง และขาดรายได้ ขณะเดียวกันสถานการณ์เหล่านี้ยังส่งผลกระทบต่อคุณภาพในการดูแลส่งเสริมเด็กเยาวชนรุ่นลูกหลานให้ได้รับการศึกษาเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมตามช่วงวัย และตามมาด้วยปัญหาการหลุดออกจากระบบการศึกษาในที่สุด

“**สิ่งที่ กสศ. จะช่วยหนุนเสริมได้ก็คือ “การจุดประกายความคิด” นำพาให้ผู้ร่วมเรียนรู้ที่เป็นแรงงานนอกระบบในพื้นที่ได้สัมผัสทดลองเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่ต่างไปจากเดิม**”

จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น กสศ. มีความเชื่อมั่นว่า มาตรการขับเคลื่อนประเทศไทยเพื่อแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาให้กลายเป็นศูนย์ (Thailand Zero Dropout) จะเป็นเครื่องมือที่เข้ามาอุดรอยรั่วให้กับปัญหาดังกล่าวในทุกพื้นที่ได้โดยมาตรการนี้ไม่ได้หมายความว่า จะไม่มีเด็กเยาวชนหลุดออกจากระบบการศึกษาแม้แต่คนเดียว แต่หัวใจสำคัญของมาตรการนี้คือ การที่ “เราจะไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” ใครที่เรียนได้ก็ต้องได้เรียนในรูปแบบที่ยืดหยุ่นเหมาะสมกับบริบทชีวิต ส่วนใครที่เรียนไม่ได้ก็ต้องมีทักษะสำหรับการประกอบอาชีพอย่างมีคุณภาพ ทำให้เขาเห็นทิศทางบั้นปลายชีวิตของตัวเอง เห็นเส้นทางระยะยาวในชีวิตของตัวเอง เตรียมพร้อมและตั้งรับ มากกว่าการเอาตัวรอดไปได้แค่เพียงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม แม้สังคมจะพยายามส่งเสริมให้ประชากรเรียนจบระดับอุดมศึกษา แต่สิ่งสำคัญที่สุดกลับไม่ใช่ใบปริญญา แต่คือ **“การสร้างคนให้สามารถมองเห็นโอกาสจากการเปลี่ยนแปลงของโลกได้”** โดยประเด็นนี้ ดร.กฤษณพงศ์ ให้มุมมองต่องานด้านการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้สำหรับประชากรวัยแรงงานว่า มีทักษะสำคัญที่ควรเพิ่มเติมให้กับแรงงานนอกระบบ คือ 1) **ทักษะการเข้าถึงข้อมูล** ที่ถูกต้อง เพราะความด้อยโอกาสของคนไม่ได้แปลว่าไม่มีเงินเท่านั้น แต่หลายครั้งความด้อยโอกาสคือ **“ความรู้ไม่เท่าทันสถานการณ์โลก”** เข้าไม่ถึงข่าวสารที่เป็นความรู้และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง และไม่รู้ถึงความปลอดภัยต่าง ๆ ของโลก 2) **การทำให้ประชาชนมีทักษะเพิ่มขึ้น** เพื่อให้มีศักยภาพและความสามารถสูงขึ้น เป็นกุญแจไขโอกาสไปสู่การมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นอย่างมั่นคง หรือเป็นแรงกระตุ้นจุดประกายให้คนอยากเรียนรู้ ซึ่งเป็นแนวทางที่ยั่งยืนมากกว่าการแจกเงินประชาชนให้มิใช่ในระยะเวลานั้น ๆ เท่านั้น

อย่างไรก็ตาม คนไทยจำนวนไม่น้อยทำงานในภาคการบริการ การค้า และการผลิต ดังนั้นอีกหนึ่งทักษะสำคัญที่ละเลยไม่ได้คือ 3) **ทักษะการสื่อสาร** เนื่องจากในแต่ละปีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาในประเทศไทยเพิ่มสูงขึ้น ประชากรวัยแรงงานที่ประกอบอาชีพด้านบริการหรือการท่องเที่ยวอาจจะต้องให้ความสำคัญกับทักษะพื้นฐานด้านการสื่อสารควบคู่ไปกับการฝึกฝนทักษะในการใช้เทคโนโลยีหรือแอปพลิเคชัน

ที่ช่วยแปลภาษาต่าง ๆ และสุดท้ายคือ 4) **การให้ความสำคัญกับมาตรฐานการบริการ** รวมถึงยกระดับมาตรฐานในแต่ละอาชีพ ด้วยการเรียนรู้เพิ่มพูนทักษะใหม่ ๆ ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีให้เป็นตัวช่วยหรือเครื่องมืออำนวยความสะดวกในงานบริการ อีกทั้งรู้จักวางแผนเส้นทางการประกอบอาชีพของตนเอง และที่สำคัญคือ **ความสามารถในการจัดการข้อมูลของฐานทุนทรัพยากรในพื้นที่มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์** ยิ่งไปกว่านั้นสิ่งที่จะต่อยอดและเพิ่มมูลค่าให้กับอาชีพหรือผลิตภัณฑ์ได้ก็คือ **“เรื่องราว”** ที่เป็นจุดเด่นหรือคุณค่าจากพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งสิ่งที่ กสศ. จะช่วยหนุนเสริมได้ก็คือ **“การจุดประกายความคิด”** นำพาให้ผู้ร่วมเรียนรู้ที่เป็นแรงงานนอกระบบในพื้นที่ได้สัมผัส ทดลองเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่ต่างไปจากเดิม

เหล่านี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งในกระบวนการพัฒนาทุนมนุษย์ โดยการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้สำหรับประชากรวัยแรงงานนอกระบบให้พวกเขาได้รับการพัฒนาทักษะ มีศักยภาพ และพร้อมที่จะตั้งรับกับการเปลี่ยนแปลงของโลก สามารถประยุกต์ใช้ทักษะเหล่านี้เพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน เพราะเป้าหมายที่แท้จริงของการทำงานนี้คือ เด็กและเยาวชนซึ่งเป็นรุ่นลูกหลานของพวกเขา เพียงแต่เราใช้กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับรุ่นพ่อแม่ และใช้ผู้ใหญ่พาโอกาสและการเรียนรู้ไปสู่ลูกหลาน ครอบครัว และชุมชน หากทำได้เช่นนี้เชื่อว่าการก้าวพ้นจากกับดักรายได้ปานกลางของประเทศไทยคงอยู่ไม่ไกล

นายสรวิศ ไพบูลย์รัตนกร

กรรมการบริหารและอนุกรรมการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและพัฒนาเยาวชนและแรงงานนอกระบบ กสศ.

“อาชีพดี ชีวิตดี” ที่มาจากการเรียนรู้

นายสรวิศ ไพบูลย์รัตนกร กรรมการบริหารและอนุกรรมการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและพัฒนาเยาวชนและแรงงานนอกระบบ กสศ. กล่าวว่า ปัจจุบันประเทศไทยกำลังเผชิญวิกฤตเยาวชนและประชากรวัยแรงงานขาดแคลนสมรรถนะที่เป็น **ทักษะพื้นฐานชีวิต** หรือทักษะพื้นฐานการทำงานในโลกยุคใหม่ ได้แก่ 1. ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ (Literacy Skill) 2. ความสามารถในการเข้าใจและจัดการข้อมูล ICT (Digital Skill) 3. ทักษะทางสังคมและอารมณ์ (Social-Emotional Skill) ต่ำกว่าเกณฑ์ (Threshold Level) ในสัดส่วนที่สูงกว่าร้อยละ 70 โดยปัญหาดังกล่าวคาดว่าจะได้สร้างความสูญเสียทางเศรษฐกิจสูงถึง 3.3 ล้านล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 20.1 ของ GDP เทียบเท่า 1 ใน 5 ของงบประมาณแผ่นดินปี 2565 ซึ่งทักษะดังกล่าว

เป็นความสามารถด้านสมรรถนะที่เด็กเยาวชนและประชากรวัยแรงงานจำเป็นต้องมี เพื่อเผชิญกับความท้าทายและใช้ประโยชน์จากโอกาสในศตวรรษที่ 21

ในโลกยุคปัจจุบันนี้ทักษะในการเข้าใจและจัดการข้อมูล ICT หรือทักษะดิจิทัลและเทคโนโลยี (Digital Skill) นั้นมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตและคนที่มีความรู้ด้านนี้สามารถหารายได้ในอัตราที่สูงกว่าคนอื่น ซึ่งคนที่มีทักษะเหล่านี้จะสามารถสร้าง Value ให้กับสังคมและตลาดแรงงานของไทยได้เป็นจำนวนมาก นอกจากนั้น การมีทักษะทางสังคมและอารมณ์ (Social-Emotional Skill) ยิ่งเป็นทักษะสำคัญที่ต้องมี เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบันทำให้มนุษย์ต้องทำงานคนเดียวมากขึ้นเป็นปัจเจกมากขึ้น จนอาจจะเลยการอยู่รวมและพึ่งพาอาศัยกันในสังคมแต่จริง ๆ แล้วการทำงานร่วมกัน หรือการขับเคลื่อนบางอย่างด้วยกันอย่างมีส่วนร่วมอาจจะให้ผลลัพธ์ที่เป็นทวีคูณมากกว่า ซึ่งเหล่านี้เป็นทักษะพื้นฐานของการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพในปัจจุบัน

ดังนั้นหากจะยกระดับการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อประกอบอาชีพได้จริง จึงต้องมองย้อนกลับไปที่เรื่องคุณภาพและรูปแบบการศึกษา การเรียนรู้ในปัจจุบันที่ต้องทำให้คนมีทักษะเหล่านี้ให้ได้ โดยสิ่งสำคัญที่ต้องเร่งทำคือ การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพให้เข้าถึงประชาชนในแต่ละพื้นที่ต้องมองให้ขาดว่า สถานการณ์ในอนาคตทักษะสำคัญด้านใดของคนไทยที่ควรยกระดับให้ดีขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับตลาดแรงงานและตลาดโลก แม้การจะทำให้แรงงานหรือผลิตภัณฑ์ของประเทศไทยสามารถแข่งขันกับ

ต่างประเทศได้จะเป็นเรื่องท้าทาย แต่ในอีกมุมหนึ่งเราค้นพบว่า วิถีชีวิต และวัฒนธรรมบางอย่างของไทย หรือ Soft Power ต่าง ๆ สามารถนำมาใช้เป็น “ธงนำ” ในการพัฒนาทักษะอาชีพที่มีอยู่ให้มีคุณภาพสูงขึ้น ผ่านการศึกษาและการเรียนรู้ เช่น คุณภาพการบริการ เป็นต้น

“จากการทำงานที่ผ่านมา ผมเกิดการเรียนรู้บางอย่างที่น่าสนใจว่า สำหรับกลุ่มคนที่ลื่นหวั่งกับการเรียนรู้ของตัวเอง ไม่ว่าเขาจะอยู่ในสถานการณ์ใด จะเป็นเด็กและเยาวชนที่อยู่ในระบบการศึกษาหรือ ออกจากระบบการศึกษาไปแล้ว ตลอดจนกลุ่มประชากรวัยแรงงาน ที่ลื่นหวั่งกับการพัฒนาการเรียนรู้ของตนเอง เราอาจจะต้องช่วยเหลือเขา จากความรู้สึกลดลงให้ขึ้นมาเป็นศูนย์ก่อน จากนั้นจึงค่อยจุดประกายและ หนุนเสริมเติมเต็มบรรยากาศของการเรียนรู้ให้กับเขา เริ่มต้นจากสิ่งที่เขาสนใจ และพัฒนาการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นตอบโจทยชีวิต เพื่อช่วยปลูกจิตวิญญาณ การเรียนรู้และอยากจะทำพัฒนาตนเองให้กลับมาอีกครั้ง”

“
ปัจจุบันนี้ทักษะในการเข้าใจและจัดการข้อมูล ICT
หรือทักษะดิจิทัลและเทคโนโลยี (Digital Skill)
นั้นมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต
และคนที่มีความรู้ด้านนี้สามารถหารายได้
ในอัตราที่สูงกว่าคนอื่น

จุดเริ่มต้นนี้จึงสำคัญอย่างยิ่ง โดยอาจยังไม่ต้องไปพูดถึง การพัฒนาทักษะที่ตอบโจทย์ตลาดแรงงานก็ได้ เพียงเริ่มต้นจากสิ่งเล็ก ๆ ที่เขาต้องการ วันหนึ่งเมื่อเขาพร้อมจึงพัฒนาต่อในเรื่องทักษะอาชีพ หรือสิ่งที่เขาต้องการเรียนรู้ เพื่อที่จะยกระดับชีวิตและทำให้มีอาชีพ มีรายได้ ที่มั่นคงในอนาคต ซึ่งหากเราทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้แบบนี้ขึ้น ในชีวิตคนหนึ่งคนได้ เขาจะสามารถมองเห็นและวางแผนเส้นทางชีวิต ของตนเองได้ และเขาจะรู้ว่าตนเองต้องพัฒนาต่ออย่างไรเพื่อไปให้ถึง เป้าหมายนั้น

THE MOVEMENT

ยกระดับคุณภาพการเรียนรู้

ด้วยการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น

กว่า 5 ปีที่ผ่านมา กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ได้ดำเนินงานทุนส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับหน่วยจัดการเรียนรู้และภาคีเครือข่ายระดับพื้นที่ เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นสำหรับเยาวชนนอกระบบการศึกษาและแรงงานนอกระบบที่ยากจนหรือด้อยโอกาส โดยให้ความสำคัญกับการออกแบบการเรียนรู้ที่เสริมพลัง (Empower) สร้างความเชื่อมั่น และที่สำคัญคือ ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้เห็นตนเองเป็นมนุษย์ที่มีศักยภาพ และมีศักดิ์ศรีในตนเอง รวมทั้งใช้พื้นที่เป็นฐาน (Community Based) ในการสร้างอาชีพ ยกย่องความสามารถในการเป็นผู้ประกอบการ เป็นผู้นำของคนในท้องถิ่น และเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น (Active Citizen) บนฐานของความร่วมมือกับเครือข่ายระดับพื้นที่ ทั้งภาครัฐ ภาคท้องถิ่น ภาคประชาสังคม ภาควิชาการ และภาคเอกชน

เพื่อทบทวนกลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงาน
แผนงานส่งเสริมโอกาสทางการเรียนรู้และพัฒนา
ทักษะประชากรวัยแรงงานนอกระบบให้ตอบโจทย์
เป้าประสงค์ตามแผนกลยุทธ์ กสศ. ปี 2568-2570
นายภัทร คำพิทักษ์ ที่ปรึกษากิจการและ

ที่ปรึกษานุกรมการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและพัฒนาเยาวชนและแรงงานนอกระบบ กสศ. กล่าวว่า แม้โลกในปัจจุบันจะเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว แต่ปัญหาหนึ่งที่สะสมยาวนานของประเทศไทยคือ ภาวะตกงาน โดยรายงานผลสำรวจของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระบุว่า ประเทศไทยมีประชากรว่างงานประมาณ 1.6 ล้านคน ซึ่งมีทั้งที่ตกงานชั่วคราว และเด็กจบใหม่ที่ตกงาน โดยระดับการศึกษาที่ตกงานมากที่สุดคือ อุดมศึกษา เหมือนกับว่า “ยิ่งเรียนยิ่งตกงาน”

ขณะเดียวกันยังมีเด็กและเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษา เพิ่มขึ้นทุกวันเช่นกัน คำถามคือ สถานประกอบการไม่ต้องการแรงงาน หรือระบบการศึกษาไม่สามารถสร้างแรงงานที่สอดคล้องเหมาะสมกับ ตำแหน่งงานต่าง ๆ ได้ ซึ่งพบว่า ตลาดยังต้องการแรงงานเป็นจำนวนมาก ดังนั้น เราอาจจะต้องทบทวนแนวทางการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ ในรูปแบบต่าง ๆ ที่ตอบโจทย์บริบทชีวิต หรือเป็นการเรียนรู้ที่ต่อยอด ในสิ่งที่คนไทยทำมาโดยตลอด โดยแปลงทักษะจากอาชีพที่มีอยู่จริง หรือสิ่งที่ทำอยู่ ให้เป็นหลักสูตรการเรียนรู้เพื่อยกระดับทักษะต่าง ๆ ให้ได้มาตรฐาน และเป็นที่ยอมรับมากขึ้น ให้เด็กเยาวชนหรือประชากร วัยแรงงาน ได้มาเรียนรู้และสะสมหน่วยกิตไว้สำหรับศึกษาต่อหรือ ใช้เทียบโอนเพื่อขอวุฒิการศึกษาได้

สิ่งเหล่านี้เป็นเส้นทางการศึกษาเรียนรู้ที่คนทำงานต้องมาขบคิดกันต่อว่า ทำอย่างไรจึงจะสามารถออกแบบการเรียนรู้ให้ยืดหยุ่นและสอดคล้อง กับสภาพการณ์ที่ควรจะเป็น เพราะเราต้องยอมรับว่า ขณะนี้สังคมไทย กำลังเผชิญกับปัญหานานับประการ ทั้งปัญหาความรุนแรงทางอาชญากรรม หนีภาคครัวเรือนที่เพิ่มสูงขึ้น ยาเสพติด ปัญหาเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นว่า ครอบครัวยุคใหม่กำลังอ่อนแอและเปราะบาง ฉะนั้นการเรียนรู้และการศึกษา ที่ยืดหยุ่นจึงเป็นเรื่องสำคัญมาก โครงการฯ นี้มี “ตัวแบบ” การเรียนรู้ ที่ยืดหยุ่นเป็นจำนวนมาก แต่ทำอย่างไรให้การเรียนรู้เหล่านั้นประกอบรูป แปลงร่างให้เข้มแข็ง เพื่อให้นักเรียนในพื้นที่ได้เรียนรู้ตามศักยภาพ ตามความสนใจ และตามความถนัดได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

“**กสศ. เชื่อมมั่นในแนวคิดที่ว่า “การศึกษาต้องทำให้คนทำมาหากินได้” จึงดำเนินงานเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา ให้กับคนทุกช่วงวัย**”

นางสาวอัมรินทร์ วงศ์ประสงค์ ผู้อำนวยการ สำนักพัฒนานวัตกรรมเพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้ กสศ. กล่าวว่า กสศ. เชื่อมมั่นในแนวคิดที่ว่า “การศึกษาต้องทำให้ คนทำมาหากินได้” จึงดำเนินงานเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ

และสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาให้กับคนทุกช่วงวัย แต่โจทย์สำคัญ ภายใต้งานนี้ เราอาจทบทวนกลยุทธ์ใน 2 ลักษณะ คือ 1) โจทย์งาน ที่มุ่งไปยังเป้าหมายกลุ่มประชากรวัยแรงงานนอกระบบ 2) การบูรณาการ งานที่สอดคล้องกับแผนงานอื่น ๆ ที่ กสศ. ดำเนินการอยู่ เช่น การทำงาน กับครอบครัวพ่อแม่เด็กยากจน หรือแรงงานนอกระบบที่หลากหลายเฉด และหลายช่วงวัย เนื่องจากจะเป็นฐานการทำงานที่สามารถนำไปเชื่อมโยง กับมาตรการขับเคลื่อนประเทศไทยเพื่อแก้ปัญหาเด็กและเยาวชน นอกระบบการศึกษาให้กลายเป็นศูนย์ (Thailand Zero Dropout) ทูลส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง หรือการบูรณาการกับงานต่าง ๆ ที่ กสศ. ดำเนินการอยู่

“

ผมเชื่อมั่นในแนวทางการทำงานยกระดับคุณภาพชีวิต
ผ่านการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันในระดับครอบครัว เพราะหากเราทำให้เศรษฐกิจครัวเรือนของพ่อแม่
หรือกลุ่มประชากรวัยแรงงานดีขึ้นได้ ย่อมส่งผลต่อการศึกษาเรียนรู้ที่มีคุณภาพ
ของบุตรหลานต่อไปในอนาคต โดยมีชุมชนพื้นที่หรือท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม

”

นายโชคชัย ลิ้มประดิษฐ์

อนุกรรมการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่
เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและพัฒนาเยาวชน
และแรงงานนอกระบบ กสศ.

“

การออกแบบการเรียนรู้ให้กับคนกลุ่มใดหรือช่วงอายุใด
ความมองที่บริบทเป็นองค์ประกอบหลัก
และออกแบบการจัดการเรียนรู้
ที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และตอบโจทย์
คนในช่วงชีวิตนั้น ๆ ด้วย

”

นางมัสยา คำแหง

หัวหน้าคณะทำงานหนุนเสริมภาควิชาการ
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

“

ยุทธศาสตร์การสร้างการเรียนรู้ร่วมกับ กสศ. คือ
การทำของเล็ก ๆ ที่ใช้ ให้อยู่ใหญ่และรวดเร็ว เพราะสถานการณ์ชีวิต
ที่ยากลำบากของผู้คนนั้นเข้าไม่ได้ ทำอย่างไรให้มีหลักประกัน
ทางการศึกษาเรียนรู้ มีนิเวศการเรียนรู้ที่เอื้อและเข้าใจ
เป็น All for Education และ Education for All
การเรียนรู้ที่เป็นของทุกคนในทุกมิติที่เป็นจุดเริ่มต้น
สู่การแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ต่อไป

”

ดร.สมคิด แก้วทิพย์

ผู้จัดการโครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้
ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน กสศ.

“

สิ่งสำคัญที่ต้องทำก่อนคือ **การสร้างนิเวศที่เข้าใจ**
และเอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน
หรือคนด้อยโอกาสกลุ่มต่าง ๆ

”

นายสมพงษ์ หลีเคราะห์

หัวหน้าคณะทำงานหนุนเสริมภาควิชาการภาคใต้

“

ประชากรวัยแรงงานนอกระบบมีช่วงอายุที่กว้างมาก
จึงต้องออกแบบการเรียนรู้ให้ครอบคลุมคนทุกช่วงวัย

”

ผศ.ดร.สุวิธาน พัฒนาไพรวัลย์

หัวหน้าคณะทำงานหนุนเสริมภาควิชาการภาคเหนือ
และตะวันตก

“

เราจะส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ให้แก่ใครต่อไปบ้าง
คำตอบอาจต้องมองเรื่องความด้อยโอกาส
ของผู้คนในพื้นที่นั้น ๆ

”

นายชีวัน ขันธรม

หัวหน้าคณะทำงานหนุนเสริมภาควิชาการภาคเหนือ

“

การศึกษา คือ การเรียนรู้เพื่อให้มีทักษะสร้างอาชีพ
สร้างครอบครัว และพึ่งพาตนเองได้

”

นายชินวัฒน์ มณีนศรีขำ

หัวหน้าคณะทำงานหนุนเสริมภาควิชาการ
ภาคกลาง ภาคตะวันตก และภาคตะวันออก

ศูนย์การเรียนรู้ปัญญาปลูกฟาร์มสุข

พื้นที่พิเศษที่เชื่อว่า “เด็กทุกคน” เรียนรู้และพัฒนาได้...

เชื่อหรือไม่ว่าเด็กทุกคนล้วนมีศักยภาพและมีความพิเศษในตัวเอง ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้ของเด็กแต่ละคน จะเปล่งประกายออกมาได้เต็มที่เมื่อพวกเขามีโอกาสได้อยู่ในพื้นที่หรือนิเวศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และ สอดคล้องกับบริบทชีวิตที่มีความหลากหลาย ซึ่งทำให้เด็กทุกคนสามารถเติบโตขึ้นอย่างมีความพร้อม ที่จะก้าวไปข้างหน้าและพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคงในวันที่โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แต่สำหรับการเรียนรู้ ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษอาจจะต้องมีคนที่เข้าใจและคอยทำหน้าที่ชี้แนะ หรือนำพาเขาไปสู่เส้นทาง การเรียนรู้ที่เหมาะสม ซึ่ง “พ่อแม่หรือคนในครอบครัว” จะเป็นกลไกสำคัญที่สุดในการทำหน้าที่นี้

หากกล่าวถึงเด็กที่มีความต้องการพิเศษ (Children with special needs) หรือบางคนเรียกว่า เด็กพิเศษ หมายถึง เด็กที่จำเป็นต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือเป็นพิเศษ เนื่องจากความบกพร่องหรือข้อจำกัด ทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ประสาทสัมผัส อารมณ์ และสังคม รวมถึงการได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางสภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นสาเหตุให้เด็ก มีข้อจำกัดหรืออุปสรรคต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต หรือการมีส่วนร่วม ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมให้สำเร็จตามบทบาทปกติ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ ชนิดและความรุนแรงของความบกพร่องหรือข้อจำกัดนั้น ๆ

อย่างไรก็ตาม การที่พ่อแม่เด็กที่มีความต้องการพิเศษต้องเผชิญกับ ภาระความรับผิดชอบและปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่พ่อแม่ และความต้องการในด้านต่าง ๆ ของลูก ส่งผลให้เกิดความเครียดเรื้อรัง เกิดปัญหาสุขภาพทางกายและใจ ตลอดจนปัญหาด้านความสัมพันธ์ โดยผลกระทบที่เกิดขึ้นแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับเวลาและความรุนแรง

ที่พ่อแม่และสมาชิกในครอบครัวต้องเผชิญ พ่อแม่เด็กที่มีความต้องการพิเศษ จึงต้องการความช่วยเหลือที่หลากหลายทั้งด้านข้อมูล จิตใจ การเงิน สังคม และบริการทางการแพทย์ เพื่อให้สามารถจัดการกับปัญหาได้อย่าง มีประสิทธิภาพ

“ศูนย์การเรียนรู้ปัญญาปลูกฟาร์มสุข จังหวัดสมุทรสงคราม”

เป็นหนึ่งในตัวอย่างของการสร้างพื้นที่เรียนรู้ที่มีความสอดคล้องกับบริบทชีวิตสำหรับเด็กทุกคน รวมถึงเด็กที่มีความต้องการพิเศษในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม โดยนางสาวพิมพ์ใจ พันวิณิต แกนนำชมรมผู้ปกครองคนพิการทางสติปัญญาจังหวัดสมุทรสาคร และผู้ก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้ปัญญาปลูกฟาร์มสุข กล่าวว่า การได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากโครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน กสศ. ทำให้ตนและทีมงานสามารถยกระดับเป็นหน่วยจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในการออกแบบการเรียนรู้ให้กับคนในพื้นที่ โดยยึดหลัก “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” ที่ช่วยจุดประกายให้การสนับสนุนเส้นทางการเรียนรู้ของลูก พร้อมทั้งส่งต่อโอกาสให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษคนอื่น ๆ และครอบครัวที่อยู่ในพื้นที่ ด้วยความเชื่อมั่นว่า “เด็กทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้”

นางสาวพิมพ์ใจ กล่าวเพิ่มเติมว่า สำหรับการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ปัญญาปลูกฟาร์มสุข เป็นหนึ่งในแนวทางสำหรับแผนการขับเคลื่อนงานยุทธศาสตร์การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษและเยาวชนในกลุ่มเสี่ยงรวมถึงครอบครัวเปราะบางบนฐานอาชีพที่เชื่อมโยงกับนิเวศท้องถิ่นในพื้นที่ภาคกลาง ภาคตะวันตก และภาคตะวันออก ร่วมกับ กสศ. ซึ่งไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่สามารถออกวุฒิการศึกษาให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ หรือเด็กและเยาวชนในพื้นที่เท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญต่อการสร้างการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนและครอบครัวเป็นฐาน โดยในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรเรียนรู้จากฐานกิจกรรมต่าง ๆ จะมีความเชื่อมโยงกับทักษะการประกอบอาชีพของเด็กในอนาคต รวมถึงอาชีพของพ่อแม่ผู้ปกครองเด็กที่มีความต้องการพิเศษในพื้นที่ด้วย บนเป้าหมายคือการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษหรือเด็กและเยาวชนในชุมชน ซึ่งพวกเขาอาจจะไม่มีต้นทุน ไม่มีตัวเลือกในเส้นทางชีวิตมากนัก ให้สามารถเข้าถึงโอกาสในการศึกษา การเรียนรู้ และการพัฒนาได้อย่างเสมอภาค โดยมีผู้ปกครองเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการเหล่านั้น

“ในพื้นที่ชนบทพ่อแม่ที่มีลูกที่มีความต้องการพิเศษ บางคนทำอาชีพเกษตรกรรม บางคนรับจ้าง แต่บางคนไม่สามารถประกอบอาชีพได้เนื่องจากต้องอยู่ดูแลลูกตลอดเวลา ส่งผลต่อเรื่องรายได้และคุณภาพชีวิตด้านอื่น ๆ ในขณะที่ครอบครัวเป็นฐานสำคัญที่สุดต่อการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ดังนั้นโจทย์ในการพัฒนาหลักสูตรสำหรับศูนย์การเรียนรู้คือ การทำให้ครอบครัวและลูกสามารถเรียนรู้ไปพร้อมกันได้ ผ่านฐานกิจกรรมด้านอาชีพหรือการเรียนรู้ที่ต่อยอดฐานทุนทรัพยากรในพื้นที่ เพื่อให้ผู้ปกครองสามารถหารายได้ ควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตและการช่วยเหลือตัวเองของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่การเสริมสร้างพัฒนาการอื่น ๆ ต่อไป”

ด้านนางสาวศิริพร ทรัพย์ศุภวัฒน์ หรือคุณแม่น้องธิดา ดาว

กล่าวว่า เราส่งลูกไปเรียนที่โรงเรียนศึกษาพิเศษตั้งแต่เล็กจนโต แต่โรงเรียนอยู่ไกล ค่าใช้จ่ายในการเดินทางสูง เมื่อลูกเป็นแบบนี้ แม่ก็ต้องไปนั่งเรียนกับลูกทุกวัน จึงไม่สามารถประกอบอาชีพได้ ดังนั้นการที่ในชุมชนมีศูนย์การเรียนรู้เกิดขึ้น จึงเป็นโอกาสให้ลูกได้เรียนรู้ในแบบที่เหมาะสมในพื้นที่ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเขาจริงๆ ส่วนตัวแม่เองก็ได้เรียนรู้ และมีทักษะไปประกอบอาชีพที่บ้าน แม้รายได้จะไม่มาก แต่ก็เพียงพอให้กับครอบครัวในแต่ละวันได้

ทางด้าน นางสาวนงมล ลีเซียน ซึ่งเป็นคุณย่าที่รับหน้าที่ดูแลหลาน 3 คน กล่าวเสริมว่า หนึ่งในหลานชายที่ดูแลอยู่มีข้อจำกัดทางด้านร่างกายและสติปัญญา ส่งผลให้ตนไม่สามารถไปทำงานนอกบ้านได้ เพราะต้องดูแลหลานตลอดเวลา แต่การได้มีโอกาสมาเรียนรู้ทักษะ

อาชีพต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการทำไข่เค็มใบเตย และการทำ ซา กาแฟ และเครื่องดื่มชนิดอื่น ๆ ทักษะเหล่านี้สามารถนำกลับไปประกอบอาชีพที่บ้านได้จริง ๆ ทำให้มีรายได้อย่างน้อยวันละ 200 บาท แต่ที่สำคัญยิ่งกว่านั้นคือ ทุกกิจกรรมการเรียนรู้ หลานชายสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ ช่วยกันหยิบจับ ได้พูดคุย และลงมือทำด้วยกัน ทำให้หลานชายอารมณ์ดีขึ้น พัฒนาการการอยู่ร่วมกับผู้อื่นก็ดีขึ้น

ขยายผลประสบการณ์สร้างการเรียนรู้เชิงพื้นที่

อย่างไรก็ตาม ศูนย์การเรียนรู้ปัญญาปลูกฟาร์มสุข ไม่ได้เกิดขึ้นมาง่าย ๆ เพราะคณะทำงานได้ผ่านเส้นทางการเรียนรู้และสั่งสมต้นทุนประสบการณ์มากมาย ที่สำคัญคือ พลังความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายร่วมดำเนินงานในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม โดยเฉพาะ

คณะทำงานโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำจังหวัดสมุทรสงคราม ภายใต้การสนับสนุนของ กสศ. นำโดย นายชิษณุวัฒน์ มณีศรีชา ซึ่งได้กล่าวว่า ปัจจุบันคณะทำงานของศูนย์การเรียนรู้ปัญญาปลูกฟาร์มสุข และเครือข่ายร่วมดำเนินงานในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม ได้ร่วมมือกันในการขับเคลื่อนงานและเตรียมพร้อมพัฒนาต่อยอดจากศูนย์การเรียนรู้ไปสู่การจัดตั้งเป็น “ศูนย์การเรียนรู้ตามมาตรา 12” เพื่อรองรับเด็กและเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษา และอุดช่องโหว่ทางการศึกษาเพื่อให้เด็กและเยาวชนทุกคนสามารถเข้าสู่การศึกษาและการเรียนรู้ได้อย่างเสมอภาค

โดยตั้งเป้าหมายให้เกิดศูนย์การเรียนรู้ขึ้น 3 แห่ง ในจังหวัดสมุทรสงคราม ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ที่ให้ความรู้และส่งเสริมพัฒนาการของเด็กที่มีความต้องการพิเศษและเด็กปกติให้สามารถเรียนรู้ร่วมกันในหลักสูตรระดับชั้นมัธยมศึกษา (ศูนย์การเรียนรู้ปัญญาปลูกฟาร์มสุขในปัจจุบัน) และอีก 2 แห่ง เป็นศูนย์การเรียนรู้ในสถานประกอบการ โดยเมื่อเด็ก ๆ เรียนจบระดับชั้นมัธยมศึกษาแล้วจะสามารถเข้ามาเรียนรู้เพื่อฝึกวิชาชีพต่อไปในระดับอาชีวศึกษาได้ที่ “ศูนย์การเรียนรู้ร้านไอน้ำ คาเฟ่แอนดบาร์” และ “ศูนย์การเรียนรู้ร้านข้าวใหม่ปลามัน” เพื่อฝึกทักษะการเป็นผู้ประกอบการ การจัดการวัตถุดิบ การบัญชี การเงิน และการบริการ ซึ่งขณะนี้ อยู่ระหว่างเตรียมความพร้อมเพื่อขึ้นทะเบียนกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และดำเนินการให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานของกระทรวงศึกษาธิการ

ทั้งนี้ นายชินวรัตน์ ยังกล่าวถึงรายละเอียดเพิ่มเติมว่า องค์ประกอบสำคัญของการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตามมาตรา 12 คือ

1. ความพร้อม ของบุคลากรที่จะทำหน้าที่เป็นผู้ออกแบบกระบวนการเรียนรู้
2. องค์ความรู้ รวมถึงการเชื่อมโยงเครือข่ายที่เป็นทีมหนุนเสริมด้านวิชาการ และการจัดการศึกษาให้เข้ามาเติมเต็มและร่วมพัฒนาหลักสูตร ซึ่งจะต้องสอดคล้องเหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ทั้งยังต้องมีพื้นที่ปฏิบัติการสำหรับผู้เรียน และต้องสอดคล้องกับสมรรถนะที่เป็นความต้องการของการจัดการศึกษา
- และ 3. กลุ่มเป้าหมายที่จะเข้ามาเรียน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ที่บุคลากรหรือผู้ออกแบบกระบวนการเรียนรู้หรือ ผู้พัฒนาหลักสูตรของศูนย์การเรียนรู้จะต้องวิเคราะห์ และทำความเข้าใจผู้เรียนรายบุคคล ถึงความพร้อม ความถนัด ความต้องการ เจาะใจ ข้อจำกัด และบริบทชีวิต เพื่อให้สอดคล้องกับการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นและ ตอบโจทย์ชีวิตเด็กแต่ละคนได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การออกแบบการเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

“
**โจทย์ในการพัฒนา
 หลักสูตรสำหรับ
 ศูนย์การเรียนรู้คือ
 การทำให้ครอบครัว
 และลูกสามารถเรียนรู้
 ไปพร้อมกับได้**
 ”

ในศูนย์การเรียนรู้ปัญญาปลูกพารมสุขต้องเข้าใจพื้นฐาน ของความต้องการพิเศษ 9 ประเภทก่อนที่จะออกแบบ กระบวนการเรียนรู้ ซึ่งต้องเป็นการเรียนรู้ที่เด็กทุกคน สามารถเรียนรู้ร่วมกันได้

THE MOVEMENT

7 ข้อค้นพบสำคัญ

ยกระดับการขับเคลื่อนงานเยาวชนนอกระบบ

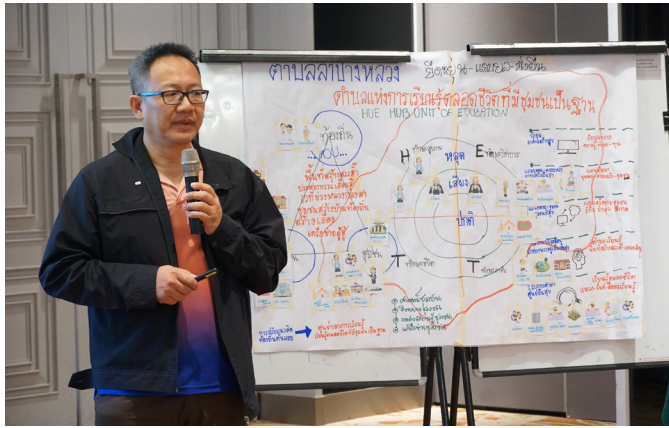
โครงการพัฒนาตัวแบบความร่วมมือระดับท้องถิ่น ในการสร้างโอกาสทางการเรียนรู้ของเยาวชน นอกระบบการศึกษา ภายใต้การสนับสนุนของ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ร่วมกับสมาคมมหาวิทยาลัยดอนแก้วสร้างสุข ดำเนินงาน เป็นเวลากว่า 1 ปี ด้วยความเชื่อมั่นว่า ทุกโจทย์ปัญหา มีคำตอบอยู่ที่ชุมชนท้องถิ่น ซึ่งมีองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญต่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ และมีจุดหมายสำคัญคือ การเป็นต้นแบบกลไก การจัดการศึกษาทางเลือกและการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อการอยู่รอด และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีในระดับชุมชน ท้องถิ่น

โดยมีพื้นที่นำร่อง 6 จังหวัด 7 พื้นที่ ได้แก่ องค์การบริหารส่วน ตำบลแม่สวด อำเภอสมเด็จ จังหวัดมุกดาหาร, องค์การบริหารส่วนตำบล หนองสนธิ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์, เทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง, เทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัด ขอนแก่น โดยสมาคมไทศึกษา, เทศบาลนครนครสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยโครงการจัดตั้งวิทยาเขตนครสวรรค์ มหาวิทยาลัย มหิดล, เทศบาลเมืองทุ่งสง และเทศบาลเมืองปากพูน จังหวัด นครศรีธรรมราช

ดร.อิทธิพล มาสิน ผู้จัดการโครงการพัฒนา ตัวแบบความร่วมมือระดับท้องถิ่นในการสร้างโอกาส ทางการเรียนรู้ของเยาวชนนอกระบบการศึกษา กสศ. กล่าวว่า จากการดำเนินงานในระยะแรกกว่า 1 ปี ที่ผ่านมา ทั้ง 7 พื้นที่ได้ทบทวนการทำงานและ ความสามารถของตัวเอง และสร้างระบบการจัดการพื้นที่ในการทำงาน สร้างโอกาสทางการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนทั้งในระบบ นอกระบบ และเสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษา ซึ่งมีข้อค้นพบหรือข้อยืนยัน 7 ข้อสำคัญที่นำไปสู่การทำงานในระยะที่สองคือ 1. การทำงานกับเด็ก และเยาวชนไม่สามารถทำงานกับเด็กได้เพียงลำพัง แต่ต้องให้ความสำคัญ กับครอบครัวของเด็กไปด้วย 2. ต้องคำนึงถึงความพร้อมของกลุ่มเป้าหมาย เป็นหลัก 3. ข้อมูลทุกอย่างต้องมีชีวิต เฝ้าทันทุกสถานการณ์ เพื่อให้ ความช่วยเหลือได้อย่างทันท่วงที 4. ต้องสร้างนิเวศชุมชนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ 5. ทำงานบนฐานความร่วมมือจากภาคีที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกพื้นที่ ให้เป็นเสมือนตาข่ายดักกลุ่มเป้าหมาย 6. สร้างกลไกในการขับเคลื่อนงาน

ร่วมกันให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องกำหนดภารกิจและผู้รับผิดชอบในการช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้การขับเคลื่อนงานเกิดความต่อเนื่อง แม้นักงานหลักไม่อยู่ก็ยังมีคนที่สามารถสานต่องานได้ และ 7. ต้องมองรูปแบบการเรียนรู้ในมิติใหม่ โดยไม่มองแค่การกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาหรือการมีอาชีพเท่านั้น แต่ต้อง Learn to Earn คือ สร้างการเรียนรู้เพื่ออยู่รอดและนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายบนศักยภาพและต้นทุนที่มีอยู่

การมีชีวิตที่ดีที่เหมาะสมนั้น เด็กและเยาวชนต้องเป็นคนกำหนดเส้นทางชีวิตของตัวเอง แต่การจะทำให้เกิดสิ่งนี้ได้ คณะทำงานจะต้องสร้างหลักประกันการเข้าถึงการเรียนรู้ในพื้นที่ เพื่อให้พวกเขาสามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา การเรียนรู้ตามความชอบ ความถนัด และพัฒนานตนเองไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีรายได้ที่มั่นคง เช่น

สร้างสวัสดิการชุมชน สร้างการเข้าถึงบริการและกิจกรรมสาธารณะ ส่งเสริมการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ดูว่าในพื้นที่มีใครสามารถให้ความรู้ได้บ้าง ถ้าไม่มีก็ต้องวางแผนร่วมกันว่าจะทำอย่างไร เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจ

“
การมีชีวิตที่ดี
ที่เหมาะสมกับ
เด็กและเยาวชน
ต้องเป็นคนกำหนด
เส้นทางชีวิต
ของตัวเอง
”

สำหรับเป้าหมายการทำงานในระยะที่สอง ดร.อิทธิพล กล่าวว่า นอกจาก อปท. จะต้องวางแผนพัฒนารายบุคคลและครอบครัวแล้ว ต้องขยายไปสู่การวางแผนพัฒนาองค์กร และชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อนำไปสู่การดำเนินงานระยะที่สามคือ การเชื่อมต่อในระดับที่สูงขึ้น หรือขยายผลไปสู่พื้นที่อื่นต่อไป

COMMUNITY - BASED Learning

สร้างคน สร้างงาน

สู่การสร้างแบรนด์คุณภาพ

ปัจจุบันชุมชนสามารถสร้างงานและมีรายได้เพิ่มจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งการค้าขายและการท่องเที่ยว เนื่องจากชุมชนมีจุดแข็งของศักยภาพด้านปัจจัยการผลิต มีแหล่งทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ และเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมทั้งคนในชุมชนมีความเข้มแข็ง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และเรื่องราวต่อจากนี้เป็น การถอดรหัสการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการจัดการเรียนรู้ของคนในพื้นที่ นำไปสู่การยกระดับแบรนด์ที่สื่อถึงอัตลักษณ์ชุมชน ด้วยกระบวนการ “สร้างคน สร้างงาน สร้างแบรนด์” กระทั่งกลายเป็นฐานอาชีพที่มั่นคงให้กับคนในพื้นที่อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ และอำเภอเซียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ถือเป็น “ตัวแบบการจัดการเรียนรู้” ที่มีคุณค่าซึ่งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาคีหลายภาคส่วน รวมถึงการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากโครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน กสศ.

ก.กก บึงกาฬ

- ก ตัวแรก คือ ตันกก ซึ่งเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติในท้องถิ่น
- ก ตัวที่สอง คือ กิจกรรมเรียนรู้ที่กลุ่มทำร่วมกันอย่างต่อเนื่อง
- ก ตัวที่สาม คือ กติกาที่ทุกคนในกลุ่มต้องปฏิบัติตาม

นางรัศมี อีตผา ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ บอกเล่าความหมายของชื่อแบรนด์ ก.กก บึงกาฬ ที่สื่อถึงเรื่องราวที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนในจังหวัดบึงกาฬ

ผ่านการถักทอเสื่อจาก “ตันกก และผือ” วัตถุดิบพื้นถิ่นไปสู่ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ทันสมัยเหมาะกับคนทุกเพศทุกวัย ซึ่งเบื้องหลังทำให้เกิดแบรนด์นี้ขึ้นมาได้

คือ “ต้องทำให้การเรียนรู้และอาชีพเป็นเรื่องเดียวกัน” และต้องเป็นการเรียนรู้จากชีวิตจริง วิถีชีวิต และความต้องการของชาวบ้าน ซึ่งแต่เดิมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอเสื่อบ้านโพธิ์ทองมีภูมิปัญญาด้านงานหัตถกรรมทอเสื่ออยู่แล้ว จึงเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามาออกแบบการเรียนรู้ร่วมกัน ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ โดยใช้ฐานทุนที่มีและสายพานอาชีพเป็นเครื่องมือสร้างการเรียนรู้ให้กับผู้คน และยกระดับต่อยอดการพัฒนาไปในทิศทางที่ชุมชนต้องการ

แต่กว่าจะออกมาเป็นกระเป๋า ก.กก บึงกาฬ แต่ละใบนั้นมีกระบวนการและขั้นตอนค่อนข้างมาก ตั้งแต่การเตรียมเส้นกกและผือ การย้อมสี การตัดเย็บ การออกแบบ การตลาด และการจำหน่าย และที่สำคัญคือการปลูกต้นกกทดแทนเพื่อให้มีทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน ดังนั้น

การออกแบบการเรียนรู้จึงต้องมีการวิเคราะห์ผู้คน ออกแบบร่วมกัน และส่งเสริมการเรียนรู้ในสิ่งที่แต่ละคนถนัดก่อนเป็นอันดับแรก จากบทบาทครู สกร. ต้องก้าวสู่การเป็น “นักจัดการเรียนรู้ชุมชน” ประสพการณ์สอนให้เราค้นพบปัจจัยความสำเร็จคือ การค้นหาแกนนำ ในกลุ่มการเรียนรู้ต่าง ๆ พัฒนาให้เป็นผู้นำต้นแบบและร่วมสร้าง การเรียนรู้ที่ต่อเนื่องให้กับคนในพื้นที่ จากนั้นเขาจะสามารถยกระดับตัวเอง จากคนตัวเล็ก ๆ ในชุมชนสู่การเป็นวิทยากรในการส่งต่อความรู้ให้กับ คนอื่นต่อไป

การที่ชุมชนได้เห็นรูปธรรมของการสร้างมูลค่าเพิ่มจากฐานทุน ในพื้นที่ให้เป็นอย่างดีที่ยั่งยืนและสร้างรายได้ที่มั่นคงให้กับเขาได้จริงนั้น ทำให้ผู้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ เพราะเมื่อเขาเห็นประโยชน์ หรือเห็นคุณค่าในสิ่งที่เขาทำ เขาจะเกิดความรัก ความหวงแหน ช่วยกันดูแล และพร้อมที่จะพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ เพราะ กสศ. คงไม่สามารถ สนับสนุนเราได้ตลอดไป แต่หากเราสามารถสร้างกลไกการทำงาน ที่มีศักยภาพ มีการจัดการที่เข้มแข็ง คนในชุมชนก็จะสามารถเชื่อมโยง โอกาสการเรียนรู้ใหม่ ๆ เข้ามาได้

“

**ปัจจัยความสำเร็จคือ การค้นหาแกนนำ
ในกลุ่มการเรียนรู้ต่าง ๆ พัฒนาให้เป็นผู้นำต้นแบบ
และร่วมสร้างการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องให้กับคนในพื้นที่
จากนั้นเขาจะสามารถยกระดับตัวเอง
จากคนตัวเล็ก ๆ ในชุมชนสู่การเป็นวิทยากร
ในการส่งต่อความรู้ให้กับคนอื่นต่อไป**

”

วันนี้ชุมชนไม่ได้หยุดอยู่ที่ผลิตภัณฑ์แบรนด์ ก.กก บึงกาฬ ซึ่งเป็นแบรนด์หลักของชุมชนเท่านั้น แต่ได้รับโอกาสก้าวสู่ตลาดสากล ร่วมกับ “เซ็นทรัลท่า” พัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เป็นรูปแบบลิขสิทธิ์จำหน่าย ในเครือเซ็นทรัลภายใต้แบรนด์ Good Goods ซึ่งเป็นการเพิ่มมูลค่า ผลิตภัณฑ์ให้สูงขึ้นอีกด้วย

ก.กก บึงกาฬ สานสัมพันธ์ชุมชน

อย่างที่นางรัศมีได้กล่าวถึงเบื้องหลังของผลิตภัณฑ์แบรนด์ ก.กก บึงกาฬ ไปข้างต้นว่า หัวใจสำคัญคือ การสร้างการเรียนรู้ร่วมกับ คนในชุมชน หนุนเสริมในสิ่งที่มี สิ่งถนัด และสิ่งที่ชุมชนอยากทำให้ มีคุณภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นก้าวต่อไปของ ก.กก บึงกาฬ ก็คือ “การสร้างคน” โดยนางรัศมี กล่าวว่า หลังจากนี้การเรียนรู้ของผู้คนและการยกระดับ ผลิตภัณฑ์ต้องไม่หยุดนิ่งจะต้องก้าวไปสู่ตลาดต่างประเทศให้ได้

อย่างไรก็ตาม การไปสู่จุดนั้นได้ เราต้องสร้างความเข้มแข็ง ให้คนในชุมชนก่อน จึงเป็นที่มาของการจัดตั้ง “กองทุน ก.กก บึงกาฬ สานสัมพันธ์ชุมชน” ซึ่งมีวิสาหกิจชุมชนทอเสื่อบ้านโพธิ์ทองและ คนในชุมชนเป็นเจ้าของกองทุนร่วมกัน โดยได้รับการหนุนเสริมและ จุดประกายแนวคิดจากมูลนิธิเอสซีจี และ กสศ. ร่วมมือกันจัดทำ โครงการพัฒนาตัวแบบกองทุนเพื่อพัฒนาอาชีพที่เชื่อมโยงกับโอกาสทางการศึกษาของเยาวชนและแรงงานนอกระบบ ซึ่งดำเนินการตั้งแต่ ปี 2565 เป็นต้นมา เพื่อส่งต่อโอกาสการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนที่มีความถนัด และความสนใจอาชีพอื่น

สำหรับรูปแบบการทำงานของกองทุน ก.กก บึงกาฬ สานสัมพันธ์ชุมชน จะใช้แนวคิด/แนวทางการสร้างการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเหมือนการพัฒนาแบรนด์ ก.กก บึงกาฬ ให้ผู้คนในพื้นที่อื่น ๆ ได้เรียนรู้และยกระดับอาชีพตนเอง ผ่านการขยายความร่วมมือกับหน่วยงานในท้องถิ่น ทั้งยังเป็นการเปิดโอกาส ให้คณะทำงานได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปพร้อมกับทีมงานกลุ่มอื่น ๆ ในพื้นที่ใหม่ ๆ ในจังหวัดบึงกาฬ รวมทั้งทิศทางการขยายผลการดำเนินงาน ในปีซึ่งมีความท้าทายต่อบทบาท “นักจัดการเรียนรู้ชุมชน” เป็นอย่างมาก เนื่องจากในพื้นที่ไม่ได้มีเพียงกลุ่มประชากรวัยแรงงานนอกระบบ หรือผู้สูงอายุเท่านั้น แต่ยังมีเด็กและเยาวชนอีกจำนวนไม่น้อยที่เรา ไม่ควรละเลย ดังนั้น เส้นทางหลังจากนี้จึงให้ความสำคัญกับการนำตัวแบบ การจัดการเรียนรู้ของ ก.กก บึงกาฬ มาเป็นกลไกเชื่อมโยงเด็กและ เยาวชนนอกระบบการศึกษาในพื้นที่ จัดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเด็ก เยาวชน ครอบครัว และชุมชน เพื่อทำให้คนบึงกาฬทุกช่วงวัยเข้าถึง การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและตอบโจทย์ชีวิต และมีศักยภาพในการพึ่งพาตนเอง ได้อย่างมั่นคงต่อไป

●●●

หลากหลายารมณ & Blacks BamShoes

“หลากหลายารมณ” คือ แปรนตผลิถณที่ถ่านดุดกลั่น ที่มาจากการแปรรูปเพิ่มมูลค่าเศษตอกไม้ไผ่จากงานสานก้วย ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของคนในชุมชนบ้านหัวทุ่งเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แต่ใครจะรู้ว่าผลิถณที่ “ถ่านดุดกลั่น” ของแปรนตผลิถณารมณนั้น เกิดขึ้นมาจากกระบวนการเรียนรู้ ถอดบทเรียน และพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอนของผู้คนในชุมชน และผู้นำที่เข้มแข็งอย่าง นางสาวศิริวรรณ ศรีเงินวิสาหกิจชุมชนบ้านหัวทุ่งเชียงดาว

นางสาวศิริวรรณ กล่าวว่า จุดเริ่มต้นจริง ๆ เราเพียงอยากช่วยให้คนยากจน คนด้อยโอกาสในชุมชนมีความรู้ มีอาชีพ มีรายได้ แต่ปรากฏว่าเป้าหมายในเรื่องการพัฒนาคน ให้ผลลัพธ์ได้มากกว่านั้น จากการเรียนรู้ร่วมกันของคนตัวเล็กตัวน้อยในชุมชนที่มามีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อก้าวเดินไปสู่นาคตที่คาดหวังไว้ เราเริ่มต้นจากการสืบสานทักษะอาชีพสานก้วยในปี 2564 แต่ประสพการณ์ก็ทำให้เราเรียนรู้ด้วยกันว่า อาชีพนี้อาจยังไม่สามารถสร้างรายได้เพียงพอในยุคปัจจุบัน ทั้งยังมีเศษวัสดุเหลือทิ้งจากการสานก้วยเกิดขึ้นในชุมชนจำนวนมาก และด้วยความต่อเนื่องในการเรียนรู้และปรับตัวของคนในชุมชน ทำให้ปี 2565 สามารถสร้างรายได้และเพิ่มมูลค่าจากการแปรรูปเศษตอกไม้ไผ่จากงานสานก้วยให้เป็นผลิถณที่ต่าง ๆ ได้ และหนึ่งในนั้นคือ ถ่านดุดกลั่น

ด้วยโอกาสในการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องมาถึงปี 2566 วิสาหกิจชุมชนบ้านหัวทุ่งเชียงดาวและคนในชุมชนได้รับการหนุนเสริมในด้านการออกแบบและการพัฒนาผลิถณเพื่อให้มีคุณภาพและตอบโจทย์กลุ่มผู้บริโภคมากขึ้น จึงยกระดับการเรียนรู้จนเกิดเป็นผลิถณที่ถ่านดุดกลั่นภายใต้ “แปรนตผลิถณารมณ” โดยซื้อนี้สื่อถึงเบื้องหลังที่มาของผลิถณที่ว่า คนในพื้นที่ต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ลองผิดลองถูก ผ่านหลากหลายารมณ ทั้งความเชื่อมั่น ความคาดหวัง และความล้มเหลว จนสามารถก้าวเดินต่อจนกระทั่งหาจุดตั้งหลักที่มั่นคงได้

“

ต้องเปิดพื้นที่ให้เด็กและเยาวชนได้ฉายแสง
ให้พวกเขาเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับสู่ผู้ให้
ร่วมส่งต่อโอกาสการเรียนรู้ให้กับเพื่อน
ในพื้นที่ชุมชนอื่น บริเวณรอบดอยหลวงเชียงดาว
เกาะกลุ่มเป็นเครือข่ายส่งต่อความรู้ในการสร้างอาชีพ
สร้างรายได้ และการจัดการทรัพยากร
สิ่งแวดล้อมร่วมกัน

”

ทั้งยังต่อยอดโอกาสทางการตลาด ด้วยการแตกไลน์ผลิถณที่เจาะกลุ่มผู้ใช้งานและน่าจะเข้าถึงทุกครัวเรือนได้ง่ายขึ้นอย่าง “ผลิถณที่ถ่านทรงรองเท้าดุดชักกลั่น” ซึ่งใช้งานง่าย ทั้งยังช่วยให้รองเท้าคู่โปรดของทุกบ้านมีรูปทรงสวยงามและไร้กลิ่นกวนใจ ที่วางจำหน่ายภายใต้ “แปรนต Blacks BamShoes” ซึ่งมีการพัฒนาและออกแบบบรรจุถณที่มีรูปลักษณ์ทันสมัย มีคุณภาพ ใช้งานได้จริง และราคาจับต้องได้

ปี 2567 ต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน นอกจากภารกิจหลักที่ชุมชนช่วยกันพัฒนาผลิถณที่ทั้ง 2 แปรนตให้มีความดียิ่งขึ้น ทั้งยังต้องเปิดตลาดใหม่ ๆ ให้กว้างขึ้นแล้ว สิ่งสำคัญคือ การปลูกฝังคนตัวเล็กตัวน้อยที่ร่วมเรียนรู้มาด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นครูภูมิปัญญา ปราชญ์ รวมถึงเด็กและเยาวชนในพื้นที่ ซึ่งเป็นกำลังที่สำคัญ เพราะร้อยละ 80 ของคนในชุมชนบ้านหัวทุ่งเชียงดาวเป็นผู้สูงอายุ จึงต้องเปิดพื้นที่ให้เด็กและเยาวชนได้ฉายแสง ให้พวกเขาเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับสู่ผู้ให้ ร่วมส่งต่อโอกาสการเรียนรู้ให้กับเพื่อน ๆ ในพื้นที่ชุมชนอื่น บริเวณรอบดอยหลวงเชียงดาว เกาะกลุ่มเป็นเครือข่ายส่งต่อความรู้ในการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ และการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมร่วมกัน

“ในบทบาทหน่วยจัดการเรียนรู้ เราต้องหมั่นตั้งคำถามว่า งานที่เรารังนั้น สำเร็จหรือไม่ หากงานเรารังแต่ไม่สำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ เราจะทำอย่างไรต่อไป ดังนั้นเราควรทำหน้าที่เป็นผู้เอื้อ เป็นพื้นที่กลางที่เปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขและพัฒนาไปด้วยกันอย่างตอบโต้พื้นที่ที่มากที่สุด และสุดท้ายเขาจะภูมิใจ และรู้สึกเป็นเจ้าของการเรียนรู้ อาชีพนี้ และรักแปรนตนี้ที่เขามีสวนร่วมสร้างขึ้นมามีด้วยใจจริง ๆ” นางสาวศิริวรรณ กล่าว

แต่ชุมชนไม่อาจเติบโตได้เพียงลำพัง...

จากเรื่องราวข้างต้นไม่ว่าจะแปรนตผลิถณารมณ หรือ Blacks BamShoes ล้วนมีเบื้องหลังเป็นกระบวนการเรียนรู้ของผู้คนทั้งสี่คน แต่อย่าลืมนะ ชุมชนไม่อาจเรียนรู้และเติบโตได้เพียงลำพัง เพราะในเส้นทางการเรียนรู้และพัฒนาออกจากจะต้องมีผู้นำที่เข้มแข็งแล้ว การมีแกนนำรุ่นสองในพื้นที่ มีเครือข่ายร่วมขับเคลื่อนงาน ขยายผลการทำงาน รวมถึงการหนุนเสริมจากภาคส่วนต่าง ๆ ก็เป็นสิ่งสำคัญไม่แพ้กัน

ซึ่งในประเด็นนี้ นางสาวศิริวรรณ บอกว่า วิสาหกิจชุมชนบ้านหัวทุ่งเชียงดาว ไม่ได้ได้รับการสนับสนุนจากทุกหน่วยงานที่เข้ามา แต่เรามองถึงความยั่งยืนของการขับเคลื่อนงานร่วมกับคนในพื้นที่เป็นสำคัญ จึงต้องเลือกภาคีหนุนเสริมที่มีแนวคิดสอดคล้องและเติมเต็มกันและกันได้ อย่างเบื้องหลังของงานพัฒนาชุมชนบ้านหัวทุ่งเชียงดาว ในหลายปีที่ผ่านมาได้รับการต่อยอดเติมเต็มในเรื่องการพัฒนาผลิถณที่จากหลายภาคส่วน และหนึ่งในนั้นคือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) และ กสศ.

“หลายปีที่ผ่านมา บ้านหัวทุ่งเชียงดาวอาจจะไม่มีความเข้มแข็งแบบวันนี้ได้เลย หากไม่ได้รับการหนุนเสริมจากโครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน กสศ. ที่ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ทำให้คนในพื้นที่ลุกขึ้นมาจัดการตนเองและคิดต่อยอดฐานทุนที่มีเพื่อการพึ่งพาตนเองต่อไปได้อย่างมั่นคง”

จากเส้นทางการเรียนรู้ของคนปั้นแบรนด์ทั้ง ก.กก บิงกาฬ หลากอารมณ์ และ Black BamShoes ที่กว่าจะมาถึงวันนี้ได้ต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ลองผิดลองถูก และล้มลุกคลุกคลานกว่าจะได้แบรนด์ที่สื่อถึงคุณค่าความหมายที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชนได้อย่างลงตัว เรื่องราวคงจะไม่สมบูรณ์ หากไม่ได้เห็นมุมมองหรือแนวคิดของผู้ที่ทำหน้าที่หนุนเสริมอยู่เบื้องหลังคนปั้นแบรนด์เหล่านี้

ผู้ประกอบการชุมชน

ต้องมี Entrepreneur Mindset

นายสรารัฐ จิรพิศาลกุล ผู้จัดการสังกัดฝ่ายกิจการเพื่อสังคม บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) งานพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ภายใต้โครงการชุมชนเข้มแข็ง ปตท. ร่วมแลกเปลี่ยนจากประสบการณ์ในการหนุนเสริมอาชีพที่ยั่งยืนให้กับคนในพื้นที่บ้านหัวทุ่งเชียงดาวว่า

หัวใจสำคัญคือ “การนำความต้องการและบริบทของพื้นที่เป็นจุดตั้งต้นในการพูดคุยกัน” แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ได้หมายความว่า จะต้องสนับสนุนทุกอย่างที่ชุมชนอยากทำหรือต้องการ แต่หน้าที่เราคือ การรับฟัง วิเคราะห์ สิ่งที่ชุมชนพื้นที่ขาด หรือสิ่งที่พื้นที่ยังไม่มี ว่าจะป็นองค์ความรู้ เทรนด์โลก หรือภาพรวมสถานการณ์สังคมจากภายนอก นำข้อมูลหรือความรู้ใหม่ ๆ มาสื่อสารและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน แล้วจึงประยุกต์คิดและตัดสินใจร่วมกันในสิ่งที่จะทำ โดยมี “ธง” คือ ทำอย่างไรให้ยั่งยืน...

นายสรารัฐ กล่าวเสริมว่า การทำให้อาชีพของคนในพื้นที่ยั่งยืนหรือมีรายได้เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ ในความเป็นจริงหลายพื้นที่ของประเทศไทยแทบไม่จำเป็นต้องพัฒนาผลิตภัณฑ์ใด ๆ ขึ้นมาใหม่เลย เนื่องจากประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม สามารถขายผลผลิตสด แต่ทำให้มีคุณภาพมากขึ้นได้ แต่การพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือการแปรรูปจะเป็นอาชีพที่สร้างรายได้เสริมขึ้นมา ดังนั้นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาจต้องวิเคราะห์ให้ชัดว่า ต้องการแก้ Pain Point ไດ หรือมีเป้าหมายอย่างไร ชุมชนต้องการจัดการผลผลิตให้มีคุณภาพมากขึ้น ทำให้อาชีพหลักมั่นคง ฯลฯ หรือต้องการสร้างมูลค่าเพิ่ม และมีอาชีพเสริมเพื่อให้มีรายได้เพิ่ม ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่เป้าหมายก็จะแตกต่างกัน

อย่างไรก็ตามเป้าหมายของ ปตท. ในการทำงานกับชุมชนคือการสร้างความยั่งยืนให้เกิดขึ้นในพื้นที่ ซึ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดความยั่งยืนก็คือ “ตัวคน และ Mindset ของคนในพื้นที่” ดังนั้นสิ่งที่เราพยายาม

หนุนเสริมคือ Entrepreneur Mindset ซึ่งหากแปลในภาษาของนักธุรกิจก็คือ ความเป็นเจ้าของ ความไม่ยอมแพ้ เมื่อเจอปัญหาพร้อมจะสู้ และแก้ไขให้ผ่านไปได้ หากชุมชนมี Mindset นี้ ก็จะสามารถหาวิธีตั้งรับและแก้ไขจนกระทั่งก้าวข้ามอุปสรรคและทำให้เกิดความยั่งยืนได้ในที่สุด

ปัจจัยที่ทำให้เกิดความยั่งยืนก็คือ ตัวคน และ Mindset ของคนในพื้นที่

Entrepreneur Mindset จะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้ประกอบการชุมชนมีศักยภาพในการแข่งขันกับตลาดที่กว้างขึ้นได้ กล่าวคือ สินค้าชุมชนแตกต่างจากสินค้าอุตสาหกรรม เนื่องจากสินค้าชุมชนตั้งต้นจากทรัพยากรภูมิปัญญา คุณค่า อัตลักษณ์ และสิ่งที่มีในชุมชน ดังนั้นขั้นตอนพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนอาจไม่ได้มองตลาดเป็นตัวตั้ง แต่สินค้าอุตสาหกรรมใช้โอกาส ตลาด แหล่งทุน และต้นทุนวัตถุดิบที่ถูกลงเป็นตัวตั้ง เมื่อไม่มีกรอบจึงมีโอกาในการแข่งขันมากกว่า... แต่ไม่ได้หมายความว่าสินค้าชุมชนจะเติบโตไปไกลไม่ได้ เพียงแต่สิ่งสำคัญคือ หากผู้ประกอบการชุมชนมี Entrepreneur Mindset จะทำให้เขาไม่ติดอยู่กับกรอบของฐานทุนที่มี และพร้อมที่จะปรับเปลี่ยน พลิกแพลง และประยุกต์ได้อย่างเท่าทัน และพร้อมแข่งขันในทุกสถานการณ์

“ความยั่งยืนอยู่ที่ชุมชนเอง ในฐานะภาคเอกชนที่เข้าไปหนุนเสริมเราเพียงนำพาสิ่งที่เขายังไม่รู้ หรือมุมมองใหม่ ๆ เข้าไปเติมเต็ม โดยเฉพาะมุมมองในเชิงธุรกิจ เพราะไม่ว่าแหล่งทุนใดก็ไม่สามารถอยู่กับชุมชนได้ตลอดไป ดังนั้นการเตรียมความพร้อมให้เขามีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาของตนเองให้ได้ด้วย Entrepreneur Mindset อย่างชุมชนบ้านหัวทุ่งเชียงดาวหลังจากนี้เขาอาจไม่ขายถ่านดูดกลืนอีกแล้วก็ได้ แต่เขาจะสามารถคิดต่อยอดสิ่งใหม่ ๆ ที่ตอบโจทย์พื้นที่ของตัวเองได้อย่างยั่งยืน” นายสรารัฐ กล่าว

เพราะมีโอกาสได้เรียนรู้จึงเติบโต...

หากลองถอยหลังกลับมาที่จุดเริ่มต้นเราจะพบว่า กว่าคนเล็กคนน้อยในชุมชนจะรวมตัวรวมกลุ่มสร้างอาชีพ สร้างรายได้จากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อไปแข่งขันกับตลาดได้นั้นไม่ใช่เรื่องง่าย หากพวกเขาไม่สามารถเข้าถึงโอกาสในการเรียนรู้อย่างยืดหยุ่นและตอบโจทย์การเอาตัวรอดในบริบทชีวิตของพวกเขาได้

ดร.สมคิด แก้วทิพย์ ผู้จัดการโครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน กสศ. กล่าวว่า กสศ. ทำงานบนความเชื่อว่า “การศึกษาสามารถเปลี่ยนแปลงชีวิตคนได้” เพียงแต่ต้องสร้างนิเวศที่เอื้อโอกาสให้เขาได้รับการศึกษาเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ

โดยเฉพาะการเรียนรู้ของคนยากจนและคนด้อยโอกาสนั้นเป็นการเรียนรู้ที่ต้องไม่หนีไปจากการประกอบอาชีพ ดังนั้นอาชีพจึงเป็นเครื่องมือในการพัฒนา และสร้างการเรียนรู้ให้คนมีกิน มีกิน มีกลุ่ม มีของ มีขาย สามารถประกอบอาชีพอย่างมีคุณภาพ ดูแลตนเอง และครอบครัวได้อย่างมั่นคง

“เงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาที่ไม่หยุดนิ่งคือ การเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้ด้วยความรู้สึกรู้เป็นเจ้าของ และการมีปัญญาชนพื้นถิ่นร่วมสร้างนิเวศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง”

“
โอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน กศศ.
กล่าวว่า กศศ. ทำงานบนความเชื่อว่า
“การศึกษาสามารถเปลี่ยนแปลงชีวิตคนได้”
เพียงแต่ต้องสร้างนิเวศที่เอื้อโอกาสให้เขา
ได้รับการศึกษาเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ
”

นโยบายสำคัญของการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐานคือ จะไม่ทิ้งผู้คนที่ดิ้นรนตามลำพัง แต่มุ่งเน้นการทำงาน เพื่อสร้างรากฐานของระบบ ผู้คน ครอบครัว และสังคมที่เชื่อมโยงกัน เพื่อเหนี่ยวนำ ทำให้ชีวิตดีขึ้น เพราะการศึกษาเปลี่ยนแปลงทุกอย่างได้ อีกทั้งคนบางคน เขาอาจมีเงื่อนไขความจำเป็นในชีวิตจึงต้องออกจากระบบการศึกษา เพื่อเข้าสู่ชีวิตการทำงานตั้งแต่อายุน้อย ดังนั้นหากเราละเลยการพัฒนา หรือสร้างการเรียนรู้ให้คนกลุ่มนี้ อาจจะทำให้สูญเสียบุคลากรหรือ กำลังสำคัญของประเทศไปเป็นจำนวนมาก

คือ “โซ่ข้อกลาง” เชื่อมต่อการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ชีวิต

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีฐานทุนความรู้เดิม มุ่งองค์ความรู้ใหม่ มีการหนุนเสริมจากภาคีเครือข่ายทั้งในและนอกพื้นที่ แต่หากขาด “โซ่ข้อกลาง” อย่าง กศศ. ที่ทำหน้าที่เชื่อมประสานการทำงานระหว่างกันแล้ว “การสร้างคน สร้างงาน สร้างแบรนด์” อาจจะไม่เกิดผลเป็นรูปธรรม ชัดเจนได้เช่นนี้

นางสาวนิดา คุณรอด รักษาการหัวหน้าฝ่าย
ส่งเสริมนวัตกรรมการเรียนรู้ประชากรวัยแรงงาน
สำนักพัฒนานวัตกรรมเพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้
กศศ. กล่าวว่า บทบาทภารกิจของ กศศ. คือ ทำให้
เด็กและเยาวชน รวมถึงประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึง
การศึกษาที่มีคุณภาพได้อย่างเสมอภาค ให้ทุกคนมีทางเลือกในการเรียนรู้
ที่สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทชีวิตของตนเอง ทำให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
และทำให้คนทุกช่วงวัยสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้อย่างไม่สิ้นสุด

สำหรับโครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน กศศ.
มีภาคีร่วมดำเนินงานทั้งในระดับพื้นที่หรือท้องถิ่น รวมถึงหน่วยจัดการเรียนรู้
มาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2562 ถึงปัจจุบัน ซึ่งได้ก่อให้เกิด “ตัวแบบ”
ความร่วมมือนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้ด้อยโอกาสและขาดแคลน
ทุนทรัพย์ อีกทั้งยังทำหน้าที่หนุนเสริมทักษะต่าง ๆ ให้กับผู้ร่วมเรียนรู้
เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในระดับพื้นที่ ซึ่งในการหนุนเสริม
การทำงานในพื้นที่ กศศ. มักจะชวนให้มองกลับด้าน ก้าวข้ามข้อจำกัด
หรืออุปสรรคที่มีโดยใช้ต้นทุนทรัพยากร ความรู้ ภูมิปัญญาที่มีมาเป็นเครื่องมือ
ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ และพัฒนาต่อยอดสิ่งที่มีให้เกิดเป็น
อัตลักษณ์ที่มีคุณค่าของชุมชน

โดย กศศ. จะทำหน้าที่เป็น “ตัวเร่ง” หรือเป็น “โซ่ข้อกลาง”
เพื่อเชื่อมร้อยภาคีเครือข่ายจากภาคส่วนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาคเอกชน
ท้องถิ่น/พื้นที่ หน่วยจัดการเรียนรู้ สถาบันการศึกษา หรือหน่วยงานอื่น ๆ
ให้เขามาร่วมเสนอแนะและออกแบบแนวทางการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น
เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในพื้นที่ต่าง ๆ และขอเชิญชวนภาคี
มาร่วมใช้ต้นทุนความรู้ ต้นทุนประสบการณ์ ต้นทุนนวัตกรรมต่าง ๆ
เพื่อร่วมออกแบบการเรียนรู้ที่นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับบุคคล
ครอบครัว ชุมชน และสังคม ในเส้นทางการดำเนินงานของ กศศ. ภายใน
3 ปีข้างหน้าร่วมกัน

“
กศศ. จะทำหน้าที่เป็น “ตัวเร่ง” หรือเป็น “โซ่ข้อกลาง” เพื่อเชื่อมร้อยภาคีเครือข่ายจากภาคส่วนต่าง ๆ
ไม่ว่าจะเป็นภาคเอกชน ท้องถิ่น/พื้นที่ หน่วยจัดการเรียนรู้ สถาบันการศึกษา หรือหน่วยงานอื่น ๆ
ให้เขามาร่วมเสนอแนะและออกแบบแนวทางการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่นเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา
”

“

หัวใจสำคัญของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ นอกจากคำนึงถึงชุมชน อาทิ ทรัพยากรมนุษย์ วัฒนธรรมชาติ และภูมิปัญญา ซึ่งเป็นต้นทุนสำคัญแล้วยังต้องเรียนรู้วิถีบริหารจัดการทุนเหล่านี้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อสร้างรายได้ที่ยั่งยืน

”

ผู้ช่วยศาสตราจารย์
ศรinya เสียงอารมณ
รองคณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“

การพัฒนาแบรนด์ “คนธรรมดี” ไม่ใช่เพราะต้องการสื่อสารให้คนสนใจผลิตภัณฑ์เท่านั้น แต่ต้องการสื่อสารให้สังคมเห็นว่ายังมีคนอีกกลุ่มหนึ่งที่แม้เขาจะเคยก้าวพลาด และอยู่หลังกำแพง แต่เขาไม่ควรถูกปิดกั้นการเรียนรู้ เพราะการเรียนรู้ และอาชีพที่เหมาะสมเป็นเครื่องมือที่ช่วยคืนคนดีสู่สังคมได้

”

ณฤดา ดวงกลมแสนดี
บริษัท อดิศักดิ์ จำกัด (วิสาหกิจเพื่อสังคม)
จังหวัดหนองบัวลำภู

“

เราทำงานด้วยใจที่ต้องการให้พ่อแม่วัยรุ่นมีสุขภาพกายและใจที่ดี เพื่อส่งต่อไปถึงการเลี้ยงดูบุตรที่มีคุณภาพ เริ่มจากการเปลี่ยนของใช้ในครัวเรือน อย่างผลิตภัณฑ์ซักล้างที่อ่อนโยน เป็นมิตรต่อบุตร เกิดเป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ “ซุซุใจ” ที่ซุซุใจด้วยกลิ่นหอมที่เป็นเอกลักษณ์ และซุซุใจคนทำงานให้กลับมาสดใสอีกครั้ง

”

สุดาพร นาคพัก
กลุ่มคนวัยใส จังหวัดเชียงใหม่

“

ชมรมฯ ให้ความสำคัญกับการทำกิจกรรมร่วมกันภายในครอบครัวของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ จึงใช้อาชีพเป็นเครื่องมือสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การเสริมสร้างพัฒนาการทางด้านร่างกายและจิตใจของเด็ก ๆ ไปพร้อมกับการหนุนเสริมทักษะอาชีพ ซึ่งนำไปสู่การสร้างรายได้ในครอบครัวเพิ่มขึ้น

”

พิมพ์ใจ พันวิรัตน์
ชมรมผู้ปกครองคนพิการทางสติปัญญา
จังหวัดสมุทรสาคร

“

เราทำงานเพื่อสร้างรายได้ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว โดยมี “ป่าผู้หญิง” เป็นตัวเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนอย่างสร้างสรรค์ นำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เอื้อต่อสุขภาพ และสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ที่สร้างอาชีพสร้างรายได้ สร้างความภาคภูมิใจให้กับคนในพื้นที่อย่างยั่งยืน

”

สุตถิณณ กัณทรคอด
วิสาหกิจชุมชนผ้าทอมือย้อนสัรรมชาติ
เชจูไห่ Che Su Mo จังหวัดเชียงใหม่

“

จุดเริ่มต้นของก๊อทุ้งคือ เราต้องการสร้างการเรียนรู้ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุ จึงนำอาชีพทอผ้ามาเป็นเครื่องมือ สร้างการเรียนรู้ และใช้กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ช่วยสร้างแรงจูงใจให้คนในพื้นที่เกิดความอยากเรียนรู้ ทำให้เราเห็นว่าการเรียนรู้สามารถสร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างชุมชนให้เข้มแข็งได้อย่างไร

”

ณรดา เกลื้อนเพชร
วิสาหกิจชุมชนกลุ่มพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุบ้านก๊อทุ้ง
จังหวัดลำพูน

“

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ สิ่งสำคัญคือ ต้องรู้ว่าตัวเองชอบอะไร ถนัดหรือสนใจเรื่องไหน รู้จักใช้ภูมิปัญญาและเรื่องราววิถีชีวิตเข้ามาผสมผสาน เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีมูลค่าสูงขึ้น

”

ปัลลัสร์ ไทยสง
ผู้ก่อตั้งแบรนด์ภูกราบ Bhukram

“

หลักของการสร้างแบรนด์คือ ต้องรู้จักถึงเรื่องราวของผลิตภัณฑ์นั้น ๆ เมื่อใดที่สื่อสารคุณค่าจากเรื่องราวไปถึงใจผู้บริโภคได้ เมื่อนั้นมูลค่าก็จะตามมา

”

อายุ จ้อปา
ผู้ก่อตั้งแบรนด์อ่า อ่า
Aka Ama Coffee

“

นอกจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์แล้ว การสื่อสารก็เป็นสิ่งสำคัญไม่แพ้กัน ดังนั้นจึงต้องมีการวางแผนการสื่อสาร เพื่อให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่รู้จักมากขึ้น

”

สมภพ ยี่อห่อ

นักพัฒนาและผู้ริเริ่มทำกลุ่มดอยสเตอร์ DoiSter

“

กระบวนการสำคัญที่ควรคำนึงถึงในการพัฒนาผลิตภัณฑ์คือ “การเห็นคุณค่าในตัวเอง” ทุกคนต้องเรียนรู้ร่วมกัน รับฟังซึ่งกันและกัน ผิดก็เรียนรู้ใหม่และเดินต่อไปด้วยกัน การพัฒนาผลิตภัณฑ์จึงจะเกิดความยั่งยืน

”

ผู้ช่วยศาสตราจารย์
บงกชรัตน์ ลาเลิศ
ผู้ทรงคุณวุฒิ กสศ.

“

เบื้องหลังคุณค่าของผลิตภัณฑ์แบรนด์ “วังซา” คือ การหนุนเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมในงานจักสาน ต่อยอดเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ และเปิดพื้นที่ของการเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างคน 3 วัย ขึ้นในชุมชน

”

รัตนดาวรรณ วิทยาสกุล

วิสาหกิจชุมชนแปรรูปเกษตรอินทรีย์บ้านวังหินซา (กลุ่มกิจการเพื่อสังคม) จังหวัดหนองบัวลำภู

“

เรานำต้นทุนพื้นที่มาผสมผสานกับองค์ความรู้ของคนรุ่นใหม่ ด้านเกษตรอินทรีย์ เพื่อให้เกิดการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ทำให้ผลิตภัณฑ์ “เกษตรบนภู” ทุกชิ้นเป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

”

วัฒนา รงพรไพศาล

วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ ตำบลแม่บวอ จังหวัดเชียงใหม่

“

เราใช้ความโดดเด่นด้านภูมิปัญญาการทอผ้าจากของชาติพันธุ์ลาว ที่สืบทอดกันมายาวนาน ผสมกับองค์ความรู้ที่ได้รับจาก กสศ. เพื่อพัฒนาระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ ตั้งแต่การออกแบบ การย้อมสีจากวัสดุธรรมชาติ ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์จากแบรนด์ “Kaitock Idea Craft” มีคุณค่าและมูลค่าเพิ่มขึ้น

”

สุรรัตน์ ศรีพรหม

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ศูนย์การศึกษาบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ

“

เราใช้ป่าชุมชนเป็นฐานทุนสำคัญในการทำงาน เพื่อให้คนในพื้นที่เรียนรู้การอยู่กับป่าและรักษาสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ผึ้งอยู่รอด คนอยู่ได้ วันนี้จากอาชีพเลี้ยงผึ้งถูกยกระดับ เป็นการแปรรูปน้ำผึ้งในรูปแบบต่าง ๆ องค์ความรู้ที่เกิดขึ้น ยังนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตร “รักษถิ่นวิภาวดี” ให้เด็กทั้งในและนอกระบบการศึกษาได้เรียนรู้ทักษะอาชีพ จากฐานทุนภูมิปัญญาและทรัพยากรในพื้นที่

”

ไอรดา ม่วงพานิช

เครือข่ายคนเลี้ยงผึ้ง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

“

เราพาชุมชนเรียนรู้การใช้ฐานทุนที่มีอยู่มา “ต่อยอด” และ “เพิ่มมูลค่า” ด้วยการนำภูมิปัญญาการทอผ้ามายกระดับ สร้างลวดลายให้สวยงาม ทันสมัย แต่ยังคงความเป็นอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ ซึ่งมีทั้งผ้าพื้นเมือง ผ้ายกดอก ผ้าปักเกอญอ รวมถึงนำความงามของผ้ามาตกแต่งลวดลายบนหน้าปกสมุด เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ไม่มีใคร

”

กัลยา ขาวโสม

วิสาหกิจชุมชนสุขศิริ จังหวัดลำพูน

สำหรับผู้สนใจผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นจากโครงการฯ สามารถดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ QR Code ด้านบน

สร้างนิเวศการเรียนรู้ในพื้นที่อย่างเข้าใจ

ใน 5 ภูมิภาคทั่วประเทศ

ก้าวเข้าสู่ปีที่ 6 สำหรับการดำเนินงานโครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ตลอดเส้นทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน เกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ขึ้นหลายด้าน โดยเฉพาะการทำให้กลุ่มผู้ร่วมเรียนรู้ “มีกิน มีกิน มีกลุ่ม มีของ และมีขาย” แล้วยังก่อให้เกิดหลักสูตรการเรียนรู้ เกิดพื้นที่การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น ที่สำคัญคือ เกิดตัวแบบการดำเนินงาน เพื่อยกระดับเชิงพื้นที่ ซึ่งทั้งหมดยังคงดำเนินงานอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับหน่วยจัดการเรียนรู้ กสศ. จึงได้จัด “การประชุมเชิงปฏิบัติการระดับภูมิภาค เรื่องแนวคิดและเครื่องมือ เพื่อการพัฒนาศักยภาพหน่วยจัดการเรียนรู้และรายงานผลการดำเนินงาน โครงการของหน่วยจัดการเรียนรู้ ภายใต้โครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ปี 2567” เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมต่อการปฏิบัติงาน ประสงค์ของโครงการ รูปแบบการดำเนินงาน ร่วมแลกเปลี่ยนและถอดบทเรียนในการดำเนินงานช่วงต้นทางการดำเนินการของหน่วยจัดการเรียนรู้ โดยจัดขึ้นทั้ง 5 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ, ภาคเหนือและภาคตะวันตก, ภาคกลาง ภาคตะวันตก และภาคตะวันออก, ภาคตะวันออกและภาคเหนือ รวมถึงภาคใต้ ระหว่างวันที่ 1 - 5 พฤศจิกายน 2567 และ 9 - 15 พฤศจิกายน 2567

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ออกแบบการเรียนรู้ด้วยการพาหน่วยจัดการเรียนรู้ทบทวนเป้าหมาย การทำโครงการ วิเคราะห์ผู้ร่วมเรียนรู้ และออกแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้อง กับบริบทพื้นที่และแผนการดำเนินงาน โดยมีหน่วยจัดการเรียนรู้พื้นที่ มาร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำโครงการ โดยเฉพาะการวิเคราะห์ ผู้ร่วมเรียนรู้ เพื่อให้หน่วยจัดการเรียนรู้ใหม่เห็นกระบวนการพัฒนาคน การสร้างนวัตกรรมและศูนย์การเรียนรู้ที่ต้องเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ยังได้รับเกียรติจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์บงกชรัตน์ ล้ำเลิศ ผู้ทรงคุณวุฒิภาคเอกชน กสศ. ให้ข้อคิดสำคัญว่า การออกแบบการเรียนรู้ ร่วมกันอย่างมีส่วนร่วม ไม่เพียงแค่นำเสนอทักษะให้กับผู้ร่วมเรียนรู้เท่านั้น แต่ต้องเปิดพื้นที่เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความต้องการว่า เขาต้องการ เรียนรู้เรื่องใด หรือมีเป้าหมายในการพัฒนาตนเองด้านไหน เพื่อให้การเรียนรู้ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและตอบโจทย์ชีวิตของผู้ร่วมเรียนรู้ที่สุด โดยกิจกรรม ในครั้งนี้จัดขึ้นระหว่าง วันที่ 1 - 3 พฤศจิกายน 2567 ณ กรีนโฮเทลแอนด์ รีสอร์ท จังหวัดขอนแก่น

ภาคใต้

สำหรับภาคใต้มีการจัดประชุมขึ้นระหว่างวันที่ 9 - 10 พฤศจิกายน 2567 ณ โรงแรมบุรีศรีภู อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีการออกแบบการเรียนรู้ ที่ให้ความสำคัญกับนิเวศการเรียนรู้ที่ครอบคลุมไปถึงครอบครัวและชุมชน เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลง โดยใช้อาชีพเป็นเครื่องมือสร้างการเรียนรู้ โดย ดร.สมคิด แก้วทิพย์ ผู้จัดการโครงการฯ กล่าวว่า นิเวศการเรียนรู้ที่ดี ต้องมีความเชื่อมโยงกันระหว่างปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ฉะนั้น ในฐานะหน่วยจัดการเรียนรู้จึงต้องเปิดโอกาส เปิดการรับรู้ เพื่อทำความเข้าใจ นิเวศรอบตัวผู้ร่วมเรียนรู้ จึงจะสามารถออกแบบการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ ผู้ร่วมเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง

ภาคกลาง ภาคตะวันตก และภาคตะวันออก

จัดกิจกรรมจำลองการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ ผู้ร่วมเรียนรู้เห็นความสำคัญของการเชื่อมโยงการทำงานตลอดทั้งโครงการ ตั้งแต่การวางแผนเป้าหมายโครงการ การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ อย่างมีส่วนร่วม การถอดบทเรียนการทำงาน นอกจากนี้ยังมีการเติมความรู้ เรื่องการบริหารจัดการการเงินโครงการ การจัดทำรายงาน โดยได้รับเกียรติ จาก นายโชคชัย ลิ้มประดิษฐ์ อนุกรรมการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและพัฒนาเยาวชนและแรงงานนอกระบบ ร่วมแลกเปลี่ยนในประเด็นการดำเนินงานของหน่วยจัดการเรียนรู้ว่าเป็น “คานงัด” สำคัญที่จะช่วยแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้ แต่ขณะเดียวกันต้องมีการออกแบบการเรียนรู้ ช่วยชี้ทางในการดำเนินชีวิต และทักษะการประกอบอาชีพให้กลุ่มคนยากไร้ กลุ่มเปราะบาง และ กลุ่มเด็กนอกระบบการศึกษาให้มีชีวิตที่ดีขึ้น โดยจัดขึ้นระหว่างวันที่ 3 - 5 พฤศจิกายน 2567 ณ โรงแรมทีเค พาเลซ แอนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพมหานคร

ภาคเหนือ

สำหรับภาคเหนือมีการจัดประชุมขึ้นระหว่างวันที่ 13 - 14 พฤศจิกายน 2567 ณ โรงแรมคุ้มภูคำ จังหวัดเชียงใหม่โดยเน้น กระบวนการ ถ่ายทอดแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากหน่วยจัดการเรียนรู้พื้นที่ ในด้าน การทำงานเกี่ยวกับจุดเน้นสำคัญและปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินงาน รวมไปถึงการชวนหน่วยจัดการเรียนรู้ร่วมวิเคราะห์พื้นที่ วิเคราะห์ ความต้องการของผู้ร่วมเรียนรู้ และการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ เพราะหน่วยจัดการเรียนรู้เปรียบเสมือนผู้เอื้อโอกาสให้เกิดการเรียนรู้ จึงต้องคำนึงถึงปัญหาอุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้นระหว่างการทำโครงการ จึงต้องมีการออกแบบการเรียนรู้ที่รับรองปัญหาดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อให้ เกิดการเรียนรู้ในพื้นที่อย่างยั่งยืน

ภาคเหนือ และภาคตะวันตก

จัดประชุมขึ้นระหว่างวันที่ 14 – 15 พฤศจิกายน 2567 ณ โรงแรมคุ้มภูคำ จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีโจทย์ที่น่าสนใจคือ การวิเคราะห์สถานการณ์ผู้ร่วมเรียนรู้เพื่อออกแบบการเรียนรู้บนฐานนิเวศชุมชนชาติพันธุ์ โดยเปิดโอกาสให้หน่วยจัดการเรียนรู้ร่วมคิดวิเคราะห์ตามบริบทหรือสถานการณ์ในพื้นที่ของตนเอง ทั้งนี้มีทุนเสริมวิชาการภาคเหนือ และภาคตะวันตก ยังได้มีการวิเคราะห์กระบวนการทำงาน เพื่อออกแบบวิธีการทุนเสริมการเรียนรู้ให้กับหน่วยจัดการเรียนรู้ไปพร้อมกัน

กล่าวได้ว่า การจัดประชุมครั้งนี้นอกจากจะทำให้หน่วยจัดการเรียนรู้เข้าใจวิธีการดำเนินโครงการให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้แล้ว ยังได้ “ชุดเครื่องมือ” ที่สามารถนำไปปรับใช้ได้จริงในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นการวิเคราะห์พื้นที่ การวิเคราะห์ผู้ร่วมเรียนรู้ และการออกแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้ร่วมเรียนรู้แล้ว ยังได้ความรู้เกี่ยวกับระบบรายงานความก้าวหน้า และการจัดทำรายงานการเงิน รวมถึงการบริหารจัดการโครงการให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดอีกด้วย

“หลักสูตรท้องถิ่น” เชื่อมเส้นทางการเรียนรู้ในและนอกระบบการศึกษา สู่การลดความเหลื่อมล้ำทุกมิติ

เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2567 ที่ผ่านมา โครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ครั้งที่ 3 เรื่องการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเพื่อรองรับเด็กและเยาวชนและการสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำระดับพื้นที่ โดยมีภาคีเครือข่ายขับเคลื่อนโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ 17 จังหวัด

ที่ขับเคลื่อนมาตรการ Thailand Zero Dropout ร่วมด้วยหน่วยงานภาคนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น รวมถึงภาคเอกชนและภาคประชาสังคม เข้าร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และการจัดการศึกษา 1 โรงเรียน 3 รูปแบบ

โดยหนึ่งในนั้นมีการนำเสนอตัวอย่างการใช้ “หลักสูตรท้องถิ่น” ในการเชื่อมต่อเส้นทางการเรียนรู้ของเด็กเยาวชนทั้งในและนอกระบบการศึกษาจากโครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน 3 ตัวแบบคือ ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ เครือข่ายคนเลี้ยงผึ้ง จังหวัดสุราษฎร์ธานี และโครงการพัฒนาตัวแบบความร่วมมือระดับท้องถิ่นในการสร้างโอกาสทางการเรียนรู้ของเยาวชนนอกระบบการศึกษาโดยเทศบาลตำบลลำปางหลวง จังหวัดลำปาง มาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในครั้งนี้

ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ โดยนางรัศมี อิดผา กล่าวว่า สกร. มีภารกิจหลักคือ การสร้างการศึกษาในพื้นที่ให้กับประชาชนเพื่อนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งได้ให้ทุนชุมชนอย่าง “กกและผิอ” ต่อยอดสร้างการเรียนรู้จากความต้องการของคนในพื้นที่และออกแบบการเรียนรู้ร่วมกันจนเกิดเป็นหลักสูตรท้องถิ่นซึ่งบรรจุไว้ในโรงเรียนในเรื่องของการสาน ตัด เย็บ พัฒนารูปแบบกระเป๋ หมอน และพวงกุญแจ ให้มีตลาดขายทันสมัย สามารถเพิ่มมูลค่าได้

เครือข่ายคนเลี้ยงผึ้ง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยนางสาวไอรดา ม่วงพานิช กล่าวว่า ทางเครือข่ายมีการออกแบบหลักสูตร “รักษถิ่น วิภาวดี” ซึ่งเกิดจากภูมิปัญญาของคนในพื้นที่ที่ร่วมกันคิด ร่วมกันทำกับหน่วยงานระดับพื้นที่อำเภอวิภาวดี จนเกิดเป็นหลักสูตรท้องถิ่น ประกอบด้วย 1. ประวัติศาสตร์ 2. ภูมิปัญญาด้านอาชีพ เช่น การทำผ้ามัดย้อม การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ด้วยนวัตกรรม Eco Print การทำไม้กวาดดอกหญ้า 3. ภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรม เช่น การเลี้ยงผึ้งที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 4. ภูมิปัญญาด้านอาหาร 5. ศาสนพิธีและการละเล่น 6. การท่องเที่ยวชุมชน บรรจอยู่ในศูนย์การเรียนรู้ กรมส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.) และ 11 โรงเรียนในพื้นที่สามารถนำมาเทียบโอนหน่วยกิตและเก็บเป็นเครดิตแบงก์สำหรับเยาวชนนอกระบบการศึกษาได้ นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ยังสนับสนุนให้นำ “การเลี้ยงผึ้งที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม” มาสร้างการเรียนรู้เรื่องอาชีพและรายได้ให้แก่เด็กเรียนด้วยการทำสบู่น้ำผึ้งขาย

ด้านเทศบาลตำบลลำปางหลวง จังหวัดลำปาง โดย นายสันติพงษ์ ศิลปสมบูรณ์ กล่าวว่า โครงการนี้ทำให้ตนได้พัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นศูนย์กลางในการจัดการศึกษาเรียนรู้แบบ “ยืดหยุ่น แยกย่อย ยั่งยืน” ไม่ทำแล้วจบ แต่ต้องต่อยอดอย่างต่อเนื่องด้วยการสร้าง Hub Unit of Education หรือตำบลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน อยู่ที่ไหนก็เรียนได้ เพราะทุกที่คือการเรียนรู้ ทุกการเรียนรู้คือชีวิต โดยมีภาคีทั้งในและนอกพื้นที่ร่วมกันขับเคลื่อนงานจนเกิดเป็น “เกาะคาโมเดล” ต้นแบบการทำงานของทั้ง 12 อำเภอในจังหวัดลำปาง ทั้งยังขับเคลื่อนงานเพื่อตอบโจทย์มาตรการ Thailand Zero Dropout ด้วยการสร้างทีมระดับเทศบาลและตำบลสำรวจข้อมูลเด็กและเยาวชนจากหลายแหล่ง แล้วนำมาทำเป็นข้อมูลกลางเพื่อวางระบบการทำงานร่วมกัน โดยตั้งเป้าว่าในปี 2568 เทศบาลตำบลลำปางหลวงจะเป็นตำบล Zero Dropout เด็กและเยาวชนทุกคนจะไม่หลุดจากระบบการศึกษา แต่ต้องได้รับการศึกษาตามความถนัดและต้องการ

“ห้องเรียนรู้ชุมชน” บทเรียนการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในพื้นที่เชียงดาว

เมื่อวันที่ 5 - 7 มกราคม 2568 ที่ผ่านมา ณ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ทนส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ได้จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ห้องเรียนรู้ชุมชนและการติดตามผลการดำเนินงานโครงการขยายผลการจัดการเรียนรู้งานอาชีพบนฐานทรัพยากรชุมชนที่บูรณาการร่วมในพื้นที่รอบดอยหลวงโดยวิสาหกิจชุมชนบ้านหัวทุ่งเชียงดาว ซึ่งได้รับเกียรติจาก ดร.สมคิด แก้วทิพย์ ผู้จัดการโครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน กสศ., ผศ.บงกชรัตน์ ลำเลิศ ผู้ทรงคุณวุฒิภาคเอกชน กสศ., นางสาวกชกร วิสุทธิสุธาร นักวิจัยอิสระ ผู้ทรงคุณวุฒิ กสศ., และนางสาวนิตา คุณรอด รักษาการหัวหน้าฝ่ายส่งเสริมนวัตกรรมการเรียนรู้ ประชากรวัยแรงงาน สำนักพัฒนานวัตกรรมเพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้ เพื่อติดตามการทำงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อนำบทเรียนการทำงานมาสังเคราะห์องค์ความรู้ที่นำไปสู่การพัฒนาเป็นต้นแบบการพัฒนาพื้นที่เชิงระบบต่อไป

ทั้งนี้ ตั้งแต่ปี 2564 จนถึงปัจจุบัน วิสาหกิจชุมชนบ้านหัวทุ่งเชียงดาว ใช้ “ก๋วย” เป็น “เครื่องมือ” สร้างการเรียนรู้ให้แก่คนในชุมชน ผ่านการออกแบบการเรียนรู้ที่ “เข้าถึง เข้าใจ” ผู้ร่วมเรียนรู้ที่มีความแตกต่าง ทั้งผู้สูงอายุ

คนพิการ เยาวชนนอกระบบการศึกษา และวัยแรงงาน ให้สามารถเรียนรู้ร่วมกันได้ เป็นการสร้างคนให้เกิดกระบวนการคิด เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หันมามองเห็นคุณค่า และยกระดับตัวเองจาก “ผู้ร่วมเรียนรู้” เป็น “ผู้ถ่ายทอดความรู้” ทั้งยังเกิด “สายพานอาชีพ” ที่ทุกคนสามารถสร้างรายได้จากศักยภาพและความถนัดของตนเอง

นอกจากใช้ฐานทุนชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาการเรียนรู้ให้กับคนในพื้นที่แล้ว คณะทำงานยังให้ความสำคัญกับภาคีเครือข่ายทั้งในและนอกพื้นที่ โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐมาร่วมขับเคลื่อนการดำเนินงาน อาทิ หน่วยป้องกันและพัฒนาป่าไม้ ชม.4 เชียงใหม่ สนับสนุนการถ่ายทอดความรู้เรื่องการอนุรักษ์ป่าและสนับสนุนพื้นที่ป่าเพื่อให้มีพื้นที่กลางในการประกอบอาชีพ, ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอเชียงดาว ร่วมออกแบบหลักสูตรการสานก๋วย, สำนักงานเกษตรอำเภอเชียงดาว ร่วมถ่ายทอดความรู้เรื่องการเกษตร การจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในกลุ่มพื้นที่ใหม่ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยร่วมมือกับภาคีเครือข่ายภาคเอกชน เช่น บริษัท ปตท. จำกัด ในการใช้นวัตกรรมการเผาถ่านแบบไร้ควันจากเศษวัสดุจากไม้ เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น อุปกรณ์ดนตรีทรงเรือเท้า ดูดซับกลิ่น สบู่ ยาสีฟัน และยาสระผม ทำให้สามารถลดรายจ่ายในครัวเรือนและเพิ่มรายได้จากการจำหน่าย รวมถึงเกิด “หลักสูตรการเรียนรู้เรื่องการสานก๋วย” และ “ศูนย์การเรียนรู้การจัดการทรัพยากรบนฐานชุมชนบ้านหัวทุ่ง” สำหรับผู้ที่สนใจทั้งในและนอกพื้นที่

สำหรับการทำงานปี 2567 วิสาหกิจชุมชนบ้านหัวทุ่งเชียงดาว วางแผนยกระดับการทำงานด้วยการจัดตั้งโครงการขยายผลการจัดการเรียนรู้งานอาชีพบนฐานทรัพยากรชุมชนโดยบูรณาการการทำงานร่วมกับองค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่รอบดอยหลวง เพื่อยกระดับและขยายผลพื้นที่การทำงานไปสู่ระดับอำเภอในมิติต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจ การศึกษา สิ่งแวดล้อม เป็นต้น เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายสาธารณะในระดับชุมชนท้องถิ่นร่วมกัน รวมถึงเกิดแหล่งเรียนรู้ในชุมชนต่อไป

